II. RÁKÓCZY GYÖRGY GYULAFEHÉRVÁRI PATIKÁJÁNAK GYÓGYSZEREI ÉS FELSZERELÉSE 1650-BEN

SZ. TÓTH MAGDA

1. BEVEZETŐ

Az Erdélyi Múzeum Egyesület könyvtárának oklevél gyűjteményében a 188. volt II. Rákóczy György erdélyi fejedelem gyulafehérvári gyógyszertárának leltári jegyzéke.[1]

a/ a korszak legteljesebb magyar gyógyszertári összeírása;

b/ Nyilvánvaló kapcsolat van a gyulafehérvári patika 1650-ben összeírt gyógyszerei és az *Orvosság könyvé*ben (*Ars Medica*) Lencsés György által az 1570-es években használatra ajánlott gyógyszerek között;

c/ nem kizárt, hogy a gyógyszertár megszervezésében, felszerelésében az *Ars medica* szerzőjének — a Báthoriak gyulafehérvári főudvarmesterének és fejedelmi számvevőnek — közvetett vagy közvetlen szerepe volt.[2]

d/ feltételezzük, hogy Lencsés György abban a sárvári tudóskörben (is) tanult medicinát, amelyben Sylvester János[3] kiadta az első nyomtatott magyar nyelvű orvosi szöveget és ahol Szegedi Körös (Fraxinus) Gáspárral — Somogyi (Hori) Juhász (Melius) Péter tanítómesterével találkozott.

Mindezeket tekintetbe véve a jelen közlés kettős célt követ. Első célja az, hogy a nemzetközi tudományosság számára az eredetiben ma hozzáférhetetlen és az első közlésben feldolgozatlanul maradt gyógyszerjegyzéket az *Orvostörténeti Közlemények* hasábjain mindenki számára hozzáférhetővé tegye. További cél, hogy folytassuk azt a munkát, amelyet a Zay Anna *Herbáriumá*nak, a Melius Péter féle *Herbárium*nak és az Ars medicanak a feldolgozásával végeztünk és a leltárjegyzék nyersanyagát rendszerezve a kutatás számára használhatóbbá, áttekinthetőbbé tegyük azt.

A következőkben Orient Gyula közlése nyomán ismerhetjük meg a leltárt.[4] A leltár magyar nyelvű részét az *Orvosság könyvé*nek hiányos példányaiból rekonstruált és korszerű magyar kiadásra előkészített teljes alapszövegének feldolgozása során alkalmazott szempontok szerint közelítettük a mai magyar helyesíráshoz.[5]

[1] Erdélyi Múzeum Egyesület könyvtára, *Oklevelek törzsgyűjteménye*. Múzeumi szám: 188/1650 dec. 28., Dr. Ötvös Ágoston hagyatéka. Ezt az anyagot a Román Sz. K. Állami Levéltárának (Archivele Statului) Farkas-utcai épületében őrizték Kolozsvárott (3400 Cluj-Napoca, Str. Kogalniceanu 10. sz.)

[2] Szabó T. Attila (sen.), 1969/1979, Újabb adalékok a XVI. századi Orvosi könyv kérdéséhez. *Nép és Nyelv*. Válogatott tanulmányok és cikkek, IV., 530—545, Kriterion Könyvkiadó, Bukarest. U.ö., u. ott, 1974/1979, Lencsés György „Ars medica"-jának kéziratai. Lásd még: Spielmann József, Trócsányi Zsolt, Lázár Szini Karola, 1976, The first scholarly medical book in Hungarian: Ars medica of György Lencsés. Almárium, 147—175. Budapest.

[3] Szabó T. Attila (jun.), 1989, *Sylvester János és a magyar természettudományos könyvnyomtatás születése*. Előadás, a Sylvester János Grammatica Hungarolatina-ja megjelenésének 450. évfordulójára rendezett Tudományos Emlékülés-en, Sárvár, nov. 10.

[4] Orient Gyula, 1926, *Az erdélyi és bánáti gyógyszerészet története*. Minerva I. Ny. M., Cluj-Kolozsvár.

[5] Szabó T. Attila (jun.), 1989 Lencsés György: *Egész orvosságról való könyv azaz Ars medica* (Gyulafehérvár, 1570 k.). I. *Alapszöveg*, II. jegyzetek, mutatók. (Kézirat).

Az erdélyi, magyar és általában a (kelet)európai gyógyszerészet történetére vonatkozó ritka becsű leltári jegyzék *Dr. Örvös Ágoston* (1811—1861) gyulafehérvári orvos és történész hagyatékából került az Erdélyi Múzeum Egyesület gyűjteményébe. A jegyzék ívpapírokból összehajtott 31 cm magas és 16 cm széles, fonallal összefűzött és 16 számozott lapból álló füzet, melyet valószínűleg a gyógyszertár vezetőjének a változása alkalmából *Bályoki* (Baliogh) *Szénás Péter*nek — a II. Rákóczy György fejedelem jószágigazgatójának — a megbízásából *Pápai János* és *Debreczeni István* állítottak össze és adták át az új gyógyszerésznek 1650. december 28-án.

A leltárban 643 gyulafehérvári tétel van, 92 tételt már az új gyógyszerész hozott magával Bécsből, Eperjesről, részben Rákóczy Zsigmond pénzén, részben a maga költségén.

A gyógyszerek között név szerint 1 emberi, 29 állati, 36 ásványi, 427 növényi eredetű és 238 összetett gyógyszerészi készítményt említenek. Ezeken kívül 22 gyógyszertári laboratóriumi eszköz és 12 darab (szak)könyv van a jegyzékben, ez utóbbiakat sajnos Orient (1926) nem sorolta fel könyvében cím szerint.

A leltári jegyzékben az egyes gyógyszerek után 259 esetben fordul elő az „*N.C.*" vagy „*nihil continuit*" (semmit sem tartalmazott) megjegyzés, 9 esetben a leltározók azt írták, hogy „*non acceptatur*" (nem fogadtatik el), azaz a gyógyszer már értéktelen. A gyógyszerkészlet tehát 1650-ben már nagyon hiányos volt, 42 %-ban kiegészítésre szorult. A gyógyszertárnak hanyag kezelésére vallanak a leltári jegyzékben több helyen előforduló szigorú megjegyzések is, mint pl.: „*Az első fazékban micsoda Syrupus légyen az legény nem tudja, mert nincs reá írva*" vagy „*Hoc vas sequitur aliud testacium, quid continuit ignorat*", vagy „*Az másodikban semmi sincs, a harmadikban is semmi sincsen*", vagy „*Emplastrumok a melyet sem maga a patikárius, se a legény nem tud megmondani micsoda emplastrumok*", vagy „*Mellette vagyon két palack akármilyen semmi írás sincsen nem is tudhatni mi vagyon bennek*", vagy „*Ezek mellett vannak egynéhány apró cserépedényekben holmi egysmás medicamentumok, melyeket sem maga a patikárius sem a legény nem tudja mire való legynek*". Ezek a megjegyzések mind arra vallanak, hogy az idő nagyon megérhetett arra, hogy a gyógyszerkészlet sürgősen kiegészüljön, megújítasson, a gyógyszertár vezetője új kezelővel kicseréltetve felfrissítessék, annál is inkább, mert az ez időben uralkodó himlő és egyéb járványos betegségek elővigyázatra intették a fejedelem udvarát.

A leltár bevezető sorai latin nyelven lúdtollal íródtak, és a következőképpen hangzanak:

„*Series bonorum mobilium ad requisitionem Generosi Domini Petri Szenas de Baliogh Transilvanien Praefecti nomine ill[ust]ri[ssi]mi ac Celsimi Dom, regni Tranniae Principis D.D.nri Clementissimi factam, in Pharmacopolo, ipsa cicitate Alben[si] Tranniae eiusdem habitorum. Per Nobiles Joannem Pápai et Stephanum Debreczeni hunc Requisitorem, illum Exactorem ad id deputatos consignata die 28 Men, Decembris An, 1650. Albae Juliae*". Magyar fordításban:

„*Kimutatás amely Kegyelmes Urunknak Erdély fejedelmének Ökegyelmessége nevében, Baliogh[i] Szénás Péter erdélyi jószágigazgató megkeresésére készült és feltünteti a Gyulafehérvár városában lévő gyógyszertárban lévő ingó javakat. Az összeírás az erre kiküldött nemes Pápai János és Debreczeni István által készült, emez mint számbavevő, amaz mint számbaadó. 1650. év december 28-án, Gyulafehérvárott.*"

A leltári jegyzékben megnevezett gyógyszerek valószínűleg az állványok vagy fiókok sorrendje szerint vannak felvéve.

2. NÉHÁNY LELTÁRBAN JELZETT GYÓGYSZERRŐL

A jegyzék első oldalán a számozatlan, kezdő csoportban sok ma is használatos gyógyszer volt.[6] De van ezek között egy-kettő, melyet ma már csak a fűszeresnél, élelmiszerboltban árulnak, mint pl. *charica* (füge), *daetilis* (datolya), *passula minor* (mazsola szőlő), *siliqua* (Szent János-kenyér). A *pistacia*-t

[6] V.ö. Orient, i.m., 104., 166. lapok. Itt több jel is arra utal, hogy a leltározók találomra fogtak munkához és az összeírás közben jöttek rá, hogy a harmadik polccal kezdték a leltárt. Ezt már nem jelölték, de a polcokon visszafelé haladva a 3.,2. és 1. sorrendben érték el a 4. polcot majd ezután a gyógyszertár rendszerében haladtak. Ezt a hibát a jelen közlésben javítottuk.

(*Pistacia vera*) hörghurut, majd hosszantartó betegség után a testnek erősítésére adták. A *ciprus-diót (Nuces cupressi)* összetörve, borban áztatva vérhas ellen használták. A diót *(Nuces juglandi)* és leveleit füstölésre, poloskák ellen, míg a fának forgácsát a moly ellen alkalmazták.

A *jujuba (Zizyphus jujuba)* szárított gyümölcsét vízzel törték össze s a levét erős köhögés ellen, hólyag és vesebajoknál használták. Ugyenezen célból a gyógyszertárban szirupot is készítettek belőle.

A korallok között (*Coralo Albi* et *Rubri*) a fehéret nő-, a vöröset himkoralnak nevezték. A vöröset fehéríthették — nőiesíthették — bár a vöröset előnyben részesítették. Mint szárító és összehúzó szert használták különösen a szív, gyomor és máj betegségeinél, de veszedelmes láz fellépésekor is elővették.

A *sebeston* vagy *szíriai szilva (Cordia myxa)* eredetileg a kelet mediterránban honos fának a gyümölcsét élelmiszerként és gyógyításra, a gyermekeknél gilisztaűző szerként, de csodaszernek is használták.

A második csoportban felsorolt gyógyszerek egy része mint háziszer még ma is ismert és használatos, egynémelyikét az orvos rendeli. A *Gummi Opoponax* az *Opoponax chironium* gyantájából ma illóolaj készül, régen a gyantát füstölőszerül a halott magzat eltávolítására használták.

A *Gumi Landani*, a *Ladanum*, a *Cistus hypocistos* gyantáját a görög szigeteken gyűjtötték. A középkori irodalomban *Landanum, Labdanum, Laptanum* név alatt is említik. A *Sorcolla*, helyesen *Sarcocolla* az *Astragallus sarcocolla* megszáradt tejnedve, melyet régen *Emplastrum Opodeltoch, E.Apostolicum* és más hasonló készítményekhez használták. A *Scoria Ferri* valószínűleg *Scobis Martis*, azaz vasreszelék.

Az apróra vagdalt gyökereket, virágokat, gyümölcsöket vagy kérgeket cukor-szörppel vagy mézzel vonták be: az ilyen készítményeket Condita név alatt hozták forgalomba. Ha a cukrot a növényi részeken megszáradni hagyták, a készítményt *Confectio*-nak nevezték. E csoportba tartozik a *Calami condita* és a *Cortex citri conditus*. Az előbbit vizelethajtóként használták, az utóbbi szíverősítő és lázellenes szer volt.

A következőkben példaként bemutatjuk az első leltári tétel (Electuarium cradistorum) tartalmát:[7]

Sz.	A gyógyszer latin neve	Raktári mennyiség (1650.dec.28.)	Megnevezés mai magyar fordításban
1.	Syrupus Petonie	Libr. 1, Un. 8.	Betonia szirup
2.	Zingiber cond.	N. c.	Cukros gyömbér
3.	Radicis Cicory	N. c.	Katáng gyökér
4.	Calama cond.	N. c.	cukrozott kálmos
5.	Syrupus Coralor	N. c.	korall szirup
6.	Mell crudum	Libr. 1.	méz
7.	Nuces Jugland	N. c.	dió
8.	Syrupus Vomitivum	N. c.	hánytató szirup

Ellentmondások vannak a polcokon feltüntetett edényszámok és a leltározott gyógyszerek száma között: pl. a 3. polcon a számbavevő 26 edényt jelez, de ugyanitt csak 23 gyógyszernevet ír a jegyzékbe. Ha feltételezzük, hogy Orient közlése pontos, akkor valószínű magyarázatot az első polc első bejegyzése- vagy az 5. polcnak az ehhez sokban hasonló 28. bejegyzése adja meg: a polcokon több ismeretlen tartalmú edény lehetett és ezeket darabszámra megszámolták ugyan, de tételesen, névszerint nem tüntették fel. A 9. polctól kezdve aztán a jegyzékből arra következtethetünk, hogy a darabszám szerinti számbavételt abbahagyták.

[7] A XVI. és XVII. századi drogok és gyógyszernevek második és további tagjait — némileg következetlenül — a jegyzékben az eredeti közlés írásmódját követve írtuk a tanulmány szövegébe, viszont minden szóban nagy betűvel írtuk már csak azért is, hogy ezek a nevek elkülönüljenek az értelmezést szolgáló mai tudományos növénynevektől.

Mivel az Orient féle közlést nem volt módunkban összevetni az eredetivel, a leltározóktól származó, nyilvánvalónak tűnő íráshibákat sem javítottuk. Az egyetlen formai változás a számok, rövidítések után következetlenül kitett pontokat, kettőspontokat, vesszőket érintette — ezeket itt egységesítettük.

Sz.	A gyógyszer latin neve	Raktári mennyiség (1650.dec.28.)	Megnevezés mai magyar fordításban
9.	Berberis cond.	N. c.	cukrozott berberis
10.	Syrupus de Succo. Acet		ecetes szirup
11.	Mell Rosarum simplex	Unc. 8.	rózsaméz
12.	Mell Rosarum Sollitinum	Lib.2.	rózsaméz
13.	Cortices citri cond.		cukros citromhéj
14.	Panos Cidonior cu Mello	Lib.3.	mézes birsalmasajt
15.	Conser rosarum	Unc.3.	
16.	Syrupus ex succo Fragorum	Lib.1. Unc.22.	eperszirup
17.	Rob. ribium	Unc.8.	ribizlibor
18.	Rob. Juniperum	Lib.2. Unc.28.	borókabor
19.	Syrupus cerasor acidor	Lib.1.	vadcseresznye szir.
20.	Syrupus flor persicor		Őszibarackvirág szir.
21.	Syrupus Jilliquirit	N.c.	
22.	Syrupus hellebori montan	Un.4.	

A XVI. századbeli gyógyszerkönyvek az állatvilágból az egész állatot, vagy ennek részeit: a zsírt, velőt, csontot, szőrt vagy az állat váladékát, — az ásványok közül pedig a fémeket, drágaköveket, földeket is használták.

Paracelsus hatása alatt mindinkább kiküszöbölődött sok undorító anyag, mint az *urina virginum et neonatarum* (Szűzleány és újszülött vizelete), a békapeték, az állati excrementumok.

Az összetett gyógyszerek, a tincturák, szirupok közötti jegyzékben találjuk a *Mumiát*, melyből a *Tinctura Mumiae*-t készítették. A leltár szerint az apothékában egy darab *Mumia* (lib.4.) és a leltári jegyzék 4. rendjében *Mumia Transmarina* (Unc. 17.) összesen tehát közel egy kilónyi mennyiség volt. A múmia használata régi; az egyiptomiak halottaikat illatos gyanták, fűszerek továbbá a cédrusfának a kozmás anyagai segítségével balzsamozták be. Ezeknek a pora a XVI. és XVII. században mint kitűnő *vérzéscsillapító szer* vált ismeretessé.

A jegyzék 4. csoportjába többnyire az állati eredetű gyógyszerek kerültek. A *Stincus Marinus* (*Scincus*-nak is írták) jelzésű fiókban például semmit sem találtak, az új gyógyszerész ebből két darabot hozott. Nem csoda, hogy a régiek e bálványozott szere — amelyről a nép között sokáig élt a hit, hogy a nemi szerveket gerjedelemre képes serkenteni — kifogyott, illetve, hogy az új gyógyszerész fontosnak tartott ebből kettőt magával hozni. E gyógyszer 16—20 cm hosszú, lapos farkú kis gyíkocskákból készült, a gyíkocskák megszárítva levendula virággal kitöltve, levendula virágba csomagolva kerültek forgalomba.

A *rókatüdő* (*Pulmo Vulpis*) illatos vízzel főzött levét a tüdőbetegeknél, de a mellkas erősítésére is használták. A *nyers selymet (Sercium Crudum)* Avicenna is használta: hashajtó, erősítő, tisztító hatású, felserkenti a szellemet.

A *rákszem (Oculi Cancri, Oculi Cancrorum)* a folyami rák vedlése idején a gyomor két oldalán félgömb alakú kis elmeszesedett concrementum. A nép a gyógyászatban még a századelőn is használta a szemhéj alá jutott idegen test eltávolítására.

A jegyzékben található *kőrisbogár (Cantharides), szarvasszarv (Cornu Cervi)*, hódzsír *(Castoreum)* mellett az új gyógyszerész *Ossa de Corde Cervit* (szarvas szívének csontját) is hozott magával, melyet Matthiolus könyvében általános gyógyszerként ajánl.[8]

Hogy a „*Spodium*" elnevezés alatt a középkorban mit értettek Orient (1926) nem tudta megállapítani. A salernoi iskola iratai alapján a cinkoxidra vagy ólomoxidra gyanakodott. Más szerzők leírása után lehet elefántcsont hamujára is gondolni. Rendszerint a magzat erősítésére és az abortus megakadályo-

[8] Orient, im. 111. lap

zására szolgált. A *Sanguis Draconis*-t (ördögvér) a *Dracena draco* gyantájának vérvörös színe után vértől eredőnek hitték. Szédülés ellen és vérzéscsillapítóul használták. A festők tartós színe miatt szintén kedvelték.

A leltárba felvett ásványi eredetű gyógyszerek számából már Orient (1926) is arra következtetett, hogy a gyulafehérvári orvosok nyíltan szembehelyezkedtek a galenusi iskola tanaival. Például már 3 timsó is van leltárukban *(Alumen plumosum, crudum* és *ustum*), ezek akkor is mint összehúzó hatású szerek voltak használatban.

Az *antimont (Antimonium crudum)* a legkülönbözőbb betegségek ellen használták, külsőleg vagy belsőleg és ismerték mérgező voltát.

A réz különböző vegyületeinek a régi gyógyszertárakban különféle elnevezései voltak, *Aes Ustum, Flos Aeris* (usti), *Squama Aeris et Aerugo* stb.

A negyedik csoportba a *Viride aeris (Flores Viridis Aeris)* a népies nyelven „Grünspan"-nak nevezett anyag is fel van véve. Paracelsus mind külsőleg, mind belsőleg rendelte fekélyek, sebek, férgesedés esetén. Lencsés is számos receptben többféle formában (héja rozsdája, virága) ajánlja.

A *Terra sigillata vera*-t Konstantinápolyon keresztül Lemnos szigetéről szerezték be.

A *Bolus Orientalis* vagy *Bolus Armenus Verus* Sommerrhoe (1713) szerint egy és ugyanaz.

A *Succinum album et Citrinum*, amely nem egyéb, mint a gyógyszerészeti munkákban *Charaba Alba* néven ismertetett borostyánkő. A *Cinombrium Crudum* valamint a *Cinombrium Transilvaniae* belsőleg és főként külsőleg a kosz ellen volt használatos. A *Nihilum Album (Nix alba, Pompholix)*, melyet a köznép még a századelején is „*semmi*"-nek nevezett, nem egyéb volt, mint tisztátalan szénsavas cinket szennyezett cinkoxid; összehúzó szerként alkalmazták. A *Vitriolum Album* és a *Vitriolum Viride* közül az első a cinkszulfát, az utóbbi a vasszulfát ma is kiváló gyógyszerek. Ez időben használták még a Magyarországból *Vitriolum Ungaricum* név alatt beszerzett vastartalmú rézszulfátot is.

A gyógyszerként használt ásványok közül a *Lapis Calaminaris* cinkkarbonátot és szilikátot tartalmazó ásvány, melyet sebekre, emplastrumba és collyriumok készítéséhez használtak. A *Lapis Spongia* a nyers szivacson található meszesedett rész, ezt már Plinius is javallotta, fehér borral, például hólyagkövek ellen. A *Chalcitis Marcasita* bizmut tartalmú ásvány, mely több gyógyszerészi készítmény hatóanyaga volt. Paracelsus például menstruációs és egyéb vérzések gyógyítására javallotta.

A *Lapis Bezoardicus Occidentalis* a kérődzők gyomrában található, néha tyúktojás nagyságú, kőszerű képződmény; legkeresettebb volt a Perzsia hegyes vidékén élő Bezoár-kecskétől nyert Concrementum. Különösen láz ellen adták. Ugyancsak láz ellen adták a gyöngyházat *(Mater Perlarum)*.

A *Mercurius (higany)* különösen Paracelsus óta sok, mai nap is használt, gyógyszerészi készítmény alapanyaga. Paracelsus elsősorban vérbaj ellen rendelte.

A Galenusi iskola készítményei voltak a *Confectiones opiarae*, a *Theriaca* és *Mitridat* (terjék és mitridatum), mint electariumok. Ezek a legkülönbözőbb drágakövek poraiból készültek és mézzel, syruppal vagy más folyékony édes anyaggal lekvárszerű péppé keverve kerültek forgalomba.

Electuarium Diacatholicum Nicolai előírása szerint a *Cassia fistula, Pulpa tamarindorum, Senna, Rheum* főhatóészeken kívül cukrok és magvak porából syruppal készült. Az *Electarium Benedicta Laxativa*-t Nicolai vizelethajtóul rendelte, fő alkotórésze talán a benedekfű (*Cricus benedictus*) volt.

A különböző syrupokhoz hasonló készítményeket a *Julep*-eket és *Conserva*-kat is megtaláljuk a leltárban. A Looch mai elnevezése *Linctus*, syrupszerű édes vivőszerekből készült folyékony gyógyszer, a gyermekgyógyászatban volt kedvelt.

A *Philonum maius sive Romanum* cimen *(Hyosciamus, Papaver, Crocus, Euphorbium)* s többféle illatos anyagból készült electarium volt, melyet köhögés, vese- és hólyaggyulladásnál rendeltek.

A 6. csoportba felvett gyökerek (*radices*) legnagyobb része a XX. század elején a gyógyszertárakban még feltalálható volt és a nép házi használatra vásárolta, gyűjtötte vagy ma is gyűjti.

A „Herbák" is bőven vannak a leltárban. Ma ezek közül sok gyógynövényként már nem használatos, mint például a *Branca Ursina = Heracleum sphondilium*, medvetalp, a *Chardopathiae* vagy *Cardopatiae = Carlina acaulis*, bábakalács, a *Chamaepytis (Teucrium)* sarlós gamander, vagy a *Herba mercurialis*, az egynyári és évelő szélfű, *Mercurialis annus* és *Mercurialis perennis*, a *Roros marini* = tengeri dér stb.

A 10—16 csoportok egy később félredugott polcos vagy fiókos szekrényben lehettek, itt egy-egy csoport alig tartalmaz gyógyszert, a polcok vagy fiókok többsége üres volt már 1650-ben.

A 12. csoportban vegyesen voltak gyümölcshéj, lignum, paprikahéj, növényi nedvek, állati és ásványi eredetű szerek.

A 15. csoportban említett *Pulvis Pannonicus Rubeus* a XVI—XVII. században igen értékes gyógyszer volt.

A *Bolus armenus* török földön főleg vörös és fehér korall, smaragd, rubin, zafír, áspis igazgyöngyök és több illatos fának a porából készült.

Pulvis contra fluxum mulyeris, a női fehér-folyás ellen való por a 16. csoportban szerepel és elefántcsont, vöröskorall, és keleti gyöngyök porából, mastixból és egyéb illatos növények porából készült.

A 17. és ezután következő néhány csoportba felsorolt 17-féle virágban is nagy a hiány, vagy csak kevés, egy-egy maroknyi van belőlük. A *floresen* kívül találunk még *fructust* és *lignumot* is. A *Semen Milesolis* helyesebben *Milius Solis* a kölesnek (*Panicum miliaceum*) magja. Az *Anter Liliorum Arborum* feltehetőleg elírás.

A 21. csoportot a *Benn rubei* és *Benn albi* nyitja meg. A *Been, Benn* elnevezés indiai eredetű; a *Centaurea behen*-t keletről hozták *Fehér Behen* név alatt, de mivel nehezen volt eltartható, a nálunk is gyűjthető hólyagos habszekfű (*Silene inflata*) gyökerével helyettesítették. A vörös-benn összetört magvait borban áztatva vérhas, fehérfolyás ellen használták. A *Rad. Cyperus longus et rotundus*, a mandulapalka (*Cyperus esculentus*) gumói ehetők lehettek, a *Rad.costi dulcis et amari*, a (*Costus arabicus*) már a régieknél is igen nagy becsben állott; egy magashegyi (*Kasmir*) fészkes virágzatú növény szolgáltatta e drogot. A gyökér pora bevéve melegség érzetét kelti, a gyomrot erősíti, vizelet- és gilisztahajtóként is hat. A *Radix Thoronca roman[a]* Orient (1926) szerint — egy zergevirág faj (*Doronicum*) drogja volt.

A 22. csoportban említett *Aqua Piccarum*-ról nincs közelebbi megjelölés, hogy az a Schröder előírása szerint készült *Aqua Picarum Composita*, vagy a Nürnbergi Pharmacopoea által előírt módon, azaz fiatal nyúzott szarkafiókákból spanyol borral előállított gyógyszer lett volna. Megjegyzendő, hogy Lencsésnél öreg szarkából készült a gyógyszer.

A középkorban általános volt a drágakövek gyógyító hatásába vetett hit, bár egyesek az orvosok közül is tagadták, hogy a drágaköveknek hatásuk lenne az emberi szervezetre. Lencsés például a mésztartalmú korallokon, gyöngyön, alabástromon kívül nem igen ajánlott receptjeiben drágaköveket. A gyulafehérvári jegyzék szerint a patikából hiányoztak, defektusban voltak ezek a drága gyógyszerek.

A *Speciesek* alatt 24 van felsorolva. Itt és a későbbi idők során species alatt a por- és teakeverékeket is értették. A jegyzék szerint ezekből a speciesekből a gyógyszertárban a XVII. században úgyszólván semmi sem volt raktáron. A speciesek többnyire különböző illatos növényi részek keverékekből állottak és igazgyöngy pora is került beléjük.

A 24. csoportban 62 mag (Semen) van, itt csak néhány fiók találtatott üresen. Az üresen maradt fiókba gondatlanság miatt kerülhetett a *Flores sulfuris* és a *Borax Venetiana*.

Az emplastrumokat tartalmazó fiókban felirat nélküli készítmények voltak, s keményen jegyzi meg a bizottság, hogy sem a gyógyszerész, sem a legénye nem tudják megmondani, ezek milyen készítmények voltak.

A 25. csoportban többnyire exotikus drogok találhatók. Az *Agaricus Crudus* használatáról Mesue könyvében a következőket találjuk: „Pituitam crassam, putridam et bilem flavam et utram purgat a cerebro, nervis, musculis, sensiriis, spina dorsi, thorace, pulmone, ventriculo, hepate, cruris, renibus, uterus etc."

A kőrisfaszínű *Myrobalana Emblica, Myrobalanum Indica, Myrobalanae Citrina*, a kelet-indiai *Myrobalanus chebula Gaertn.* gyümölcsét korallnak és egyszarvúnak porával és különböző fűszerekkel keverték, hasmenés és vérhas ellen használták. A *Mechoacanna Radix*-nak Orient (1926) szerint kétféle gyökerét különböztették meg: *Mechoacanna Nigricans* és a *Mechoacanna Alba*-t, amelyet Mexikó vidékéről gyűjtöttek; Lencsésnél még egyik sem szerepelt.

A Turbit (*Cortex Radix Turpheti*), a nisot *(Operculina turphetum = (Ipomea turphetum)* India és Himalája vidékéről származnak és régen használt drogok voltak, később a jalappa szorította ki őket.

A *Squinanthis (Herba Schönanthi)* vagy tetűfű az Elő-Ázsiában tenyésző, citromra, terpentinre emlékeztető illatos fű, melyet hányinger csillapítására használtak.

Az *indiai valeriana (Spica indica)* a Nápoly hegyein termő *Nardostachis jatamansi*-tól származó illatos gyökér, mely méregellenes hatása miatt a terjék (Theriaca) alkatrészét képezte.

A 26. csoport első soraiban 39 féle olaj-edény kevés kivétellel üres volt. A XVI. században állítottak először elő illóolajokat (rózsa, szegfű, macis és fahéjolaj).

A rózsaolajat is még rózsalevélből és olajból a Valerius Cordus írta régi módon állították elő, a többi olaj nem lepárlás révén, hanem olajjal főzve infundálás útján készült.

Az *Oleum castoreum*-ot különböző drogokból főzték. Az *Oleum Cheirini* és *Oleum de Capparibus, Cortex radici Capparum*-on kívül néhány további drog hozzáadásával ecettel, borral és olajjal főzték. A len és babérolaj (*Oleum Lini, Oleum Lauri*) sajtolással készült. Az *Oleum Mastichium* rózsaolajjal, borral és mastichsszel készült. Az *Oleum Lubricorum* készítéséhez földi gilisztát használtak, melyeket borral, olajjal főztek, majd megszűrték, izületi fájdalmak csillapítására használták.

Az *Oleum Nardinum, Oleum Costinum, Oleum Scorpionum Simplex* úgy készült, hogy skorpiókat üvegedényben olajjal áztatták, majd 30 napig fényre tették és végül megszűrték. Valerius Cordus szerint: „Renum et vesicae lapidem dissipat, pubi et perinaeo illitum aut per meatum".

E csoportban az oleumokon kívül még sok más gyógyszerészeti készítményt és nyers drogokat is találunk felsorolva, így: extractumokat, unguentumokat, különböző herbákat, florest, semeneket és syrupokat, sőt különféle állati zsírokat is. Néhány unciányi mennyiségben volt lúdzsír (*Axungia Anseris*), medvezsír (*Axungia Ursi*), szarvaszsír (*Axungia Hircini*) is. Az állati zsíroknak különös gyógyító erőt tulajdonítottak. Szédülés ellen kutyazsírt (*Axungia Canis*) használták, de a fentiek mellett használatos volt még a nyúl, a mormota (*Axungia Muris Alpini*), a fóka (*Axungia Phocae*), a kacsa (*Axungia Anatis*), a vipera (*Adeps Viperinus*) vagy a ló nyakának zsírja. A kivégzett ember zsírja volt azonban a legértékesebb emberzsír, az *Adeps hominis*.

1650-ben Gyulafehérváron az unguentumos edények nagy része üres volt. Az *Unguentum Anathini* porított zsályából, mézből és ecetből készült. Az *Unguentum Aragoni* (descripti Nicolai) 27 féle illatos drogból medvezsírral készült: az *Unguentum Comitissae*-t ugyancsak 27 féle drogból készítették: az (Unguentum Spleneticum magistrale valószínűleg hasonlított ahhoz amit Melchium (1657) leírt: az *Ungentum Refrigidans Galenit* még ma is használják *Unguentum Camphoratum* néven.

Érdekesek a leltári jegyzék folytatólagos soraiban tett megjegyzések. A *Salis Absynthy* elnevezés alatt növényi hamut, a mai értelemben vett *calcium carbonicumot* használták. A középkorban ezt úgy használták, mint a konyhasót. Ezenkívül volt még a *Sal Alkali*, melyet szappan és üveggyártásra használtak. A padláson nem sok leltári jegyzékre való tárgy akadt. A következő sorok valószínűleg a laboratóriumban talált lepárló készülékek és egyéb eszközökről számolnak be.

Ami a gyógyszerek eltartását illeti, úgy azokat minőségük szerint különböző edényekben tartották. Desztillált vizeket, ecetet kő- vagy agyagkorsókban, vagy gömbölyű üvegekben; szörpöket nagyobb edényekben; kenőcsöket, olajokat ón edényekben; kis mennyiségű száraz anyagokat fadobozokban; füveket, gyökereket s oly anyagokat, melyeket nagyobb mennyiségben tartottak, faskatulyákban.

A leltárból az is kiderül, hogy a gyulafehérvári gyógyszerészi laboratórium el volt látva a szükséges laboratóriumi eszközökkel, elsősorban fontos desztilláló készülékkel, *vízvonó fazekak*kal, üvegekkel, mérő serpenyőkkel stb.

A gyógyszerészeti műveletek egyik legfontosabbika a desztillálás, az arabok révén ment át Nyugat laboratóriumaiba s hosszú időn keresztül változatlan maradt. Maga a desztilláció fogalma egészen a XVIII. századig meglehetősen tág volt. Amit ma koláció, leszűrés, lefejtés, kivonás stb. néven nevezünk, azelőtt mind a *desztilláció* fogalma alá tartozott.

A GYULAFEHÉRVÁRI FEJEDELMI PATIKA LELTÁRA GYÓGYSZEREK A RAKTÁRBAN

Primus Ordo

Az első fazékban micsoda Syrupus legyen,
a legény nem tudja, mert nincs reá írva.

		Zingiber petonie	N.c.
Electuarium cradistorum		Radicis Cicory	N.c.
Syrupus petonie	Libr. 1: Un. 8	Syrupus Coralor	N.c.
		Calama cond.	N.c.

Mel crudum	N.c.
Nuces Jugland	Lib. 1
Syrupus Vomitivum	N.c.
Berberis cond.	N.c.
Syrupus de Suco Acet.	
Mell Rosarum Simplex	Un. 8
Mell Rosarum Sollitinum	Lib. 4
Cortices citri cond.	
Panos Cidonior cu.Mello	Lib.3
Conser. rosarum	Un. 3
Syrupus ex succo Fragorum	Lib.1. Un.22
Rob. Ribium	Un. 8
Rob. Juniperum	Lib. 2. Un. 28
Syrupus cerasor. acidor.	Lib. 30
Syrupus flor. persicor.	
Syrupus Jilliquirit.	N.c.
Syrupus hellebori montan.	Un. 4
Vasa in hoc ordine s(un)t	26

Secundus ordo

Aloes hepatica	Unc. 10
Aloes succotrina	Unc. 5
Assa dulcis	N. c.
Gunia Ammoniaci	Und. 5
Assa foetida	Un. 6
Cunoptilli	Unc. 15
Cumica carana	Un. 21
Camphora	N. c.
Gumi Ellemi	Unc. 11
Euphorbium	Un. 22
Gumi galbani	Un. 4
Gumi Steora	Un. 12
Gumi Lacca	Un. 28
Gumi opopona	Un. 14
Gumi Landani	Un. 7
Myrrha	Un. 15
Olibanum	Un. 14
Mastix	N. c.
Opium	Un. 10
Scoria ferri	N. c.
Sanquuis Draconis	Un. 4
Gumi Seraphini	Un. 18
Sorcocollum	Un. 2
Succinum album	Un. 6
Storax calamit	Un. 15
Storax liquida	N. c.
Sandaraca	N. c.
Succinum citrinum	Un. 24
Gumica Taramahata	Un. 24
Tragacanthi	Un. 3
Vasa	No. 32

Tertius ordo

Alumen crudum	Libra 1/2
Argentum vivum	Unci. 28
alumen plumosum	Un. 12
Alumis usti	Un. 20
Minium	Lib. 4
Cerussa Venet.	Una quarta
Coralo albi	U. quarta
Coralo Rubri	Unc. 25
Terra Sigillata	Lib. 1
Succus liquiritia	Unc. 11
Bolus orient	Nihil continuit
Annacardi praeparati	Unc. 21
Amigdali dulci	Nih. c.
Bacca Juniperi	N. c.
Charica	N. c.
Dactili	N. c.
Galia turc.	
Pistacia	Unc. 5
Nucea cupr.	Unc. 2
Passula minor	N. c.
Jujuba	Unc. 12
Pinia	N. c.
Sebeston	N. c.
Siliqua	N. c.
Tamarind	N. c.
Vasa in hoc Ordine	No. 28

Quartus ordo

Cantharid.	Un. 2
Castoreum	N. c.
Cornu cervi usti	
Oculi cancri	Un. 27
Sperma ceti	Un. 1
Stinci Marini	N. c.
Mumia Transmarina	Un. 17
Lapis Alabastrig	Lib. 1. Un. 9
Lapis calaminar (um)	N. c.
Lap. haematitis	Un. 1
Lapis magnezis	Un. 31
Lapis pumicis	Un. 2
Spodium	Un. 3
Lap. Spongia	Un. 10
Amilum	Lib. 1
Cinobrium crudum	Un. 6
Nihil. album	Un. 14
Aeris usti	Un. 18
Sal. Armoniaci	Un. 3
Pulmo Vulpis	
Vitriolum Viridae	Un. 3
Salnitru (m)	Un. 22
Litargirium	N. c.

Sericum crudum cont: rotulas contra tussim.	
Rotula rubra	
Saall comis	
Virida aeris	Un. 10
Vitriolum album	N. c.
Semina Anisi	Un. 10
Sulphur citrinum	Lib. 1. Un 20

Quintus ordo

Roptia dianororum Lib. media et quart/am/ una/m/	
Syrupus Ribium	N. c.
Rob. nucu /m/	
Syrupus de pomis	N. c.
Julip rosat /um/ viridat /um/	
Syrupus violar /um/	N. c.
Conserva rosarum	Un. 28
Syrupus Mirting	
Electuar. Diacatoliconis	N. c.
Julip rosarum vomitivar /um/	N. c.
Capri Extracta	Un. 28
Electuarium Lenitivu /m/	Un. 7
Electuar. Benedicti laxativ.	N. c.
Oximel Aquillit /um/	Un. 2
Conserva Antos Vitroris Marini	Un. 10
Conservum betonica	N. c.
Conser/vum/ Primula veris[9]	Un. 12
Conser. flor/um/ peonia	quart/am/ 3
Conserv. flor/um/ Nyphia	
Conserva flor. persicorum	non acceptat
Conserva rosar/um/	non acceptat
Item Conserv. rosar/um/	non acceptat
Conserv. flor. scabiosa	N. c.
Conserva violarum	non acceptat
Loch di pulmon sulfuris	N. c.
Philoinum Romanum	Un. 1.
Syrupus pectoralis	Un. 12
Hoc vas sequitur alius testacium, quid contineat ignorat.[10]	
Electuarium Thoscani Episcopi	Un.20
Pulpa tamarindo/rum/	non acceptatur
Syrupus Aurantiacum	Lib. 1
Syrupus de Rosis Siccis	Un. 3
Theriaca comis	Lib. 3 et 1
In hoc ordine s/un/t	Vasa 38

Sextus ordo

Radicis Acetosa	no/n/ accepta/tur/
Rad. Bardana	N. c.
Rad. Betonica	N. c.
Rad. Boraginis	N. c.
Rad. Prusci	N. c.
Rad. Brionia	N. c.
Rad. Buglossi	N. c.
Rad. Carlina	non acceptatur
Rad. Chelidonia	non acceptatur
Rad. Carlina	non acceptatur
Cofidae Minoris	
Rad. cucumer Asinini	N. c.
Rad. Cucumer/um/	Lib. 1
Rad. Cinoglossae	N. c.
Rad. Peptoni Albi	Un. 27
Rad. Ebuli	N. c.
Rad. Eringiae	N. c.
Rad. Esula	N. c.
Rad. Entiniae	N. c.
Rad. Enulae	Un. 18
Rad. Elebri Albi	N. c.
Rad. Elebri Nigri	N. c.
Rad. Farfara	N. c.
Rad. Foeniculi	N. c.
Rad. Philicis	N. c.
Rad. Philipendula	N. c.
Rad. Chriophilata	N. c.
Rad. Fontian/um/	N. c.
In hoc ordine	No. 14 (28)

Septimus ordo

Herba boraginis	N. c.
Herba Buglosa, manipulis	No. 6
Bursa Pastoris, manip.	No. 4
Branca u/r/snia	
Chalami...ritum, Manip.	8
Chardi Benedicti	N. c.
Chardopathie	N. c.
Chamaepytis	N. c.
Centaurium Manip.	4
Chamaepitios	N. c.
Chelidonium	N. c.
Cerifolium	N. c.
Capilor Veneris	Manip/ulus/ 2
Cichorium	Manip. 4
In hoc ordine No. 7	

[9] Orientnél: Primula veris

[10] Orient im., 116. lap: magyar fordításban: „Ezen edény után jön egy másik cserépedény, hogy mit tartalmaz, ismeretlen."

Octavus ordo

Melissa	N. c.
Mentha chrispa	N. c.
Mercurialis	N. c.
Origanum	Manip. 1
Pariasova	N. c.
Portulacha	N. c.
Prunella	N. c.
Pulogium /Pulegium?/	N. c.
Folia Querci	N. c.
Roris marin/ni/	Manip. 10
Rutha	Manip. 2
Saphina	Manip. 6
Salvia	N. c.
Radicis glycyrhiza	Unc. 20
In hoc ordine	No. 7 (14) [11]

Nonus ordo

Consolida Saracenica	N. c.
Chuschata [Cuscuta?]	N. c.
Endivia	N. c.
Euphrasia	N. c.
Folia Mirtillor/um/	Manip. 2
Foeniculum	N. c.
Fumaria	Manip. 4
Farfara	Manip. 2
Gratiola	Manip. 2
Saniculu/m/	N. c.

Ordo No. decimus

Schabiosa	N. c.
Schordeum	Manip. 2
Scolopendria	Manip. 1
Spica	Manip. 6
Serpullum	Mani. 3
Scolopendria	Mani.2 [12]
Tormentilla	N. c.

Ordo undecimus

Veronica	N. c.
Vernina	N. c.
Verbascu/m/	N. c.
Violaria	N. c.
Folia Vitis	N. c.
Uvularia	N. c.

Ordo duodecim

Instrumentum	N. c.
Corticis citri	Lib. —
Corticis granatoru/m/	Unc. 12
Lignu/m/ thamarasici	Unc. 10

13. Ordo

Corticis capsici	N. c.
A másodikban semmi sincs	
A harmadikban is semmi sincsen	

14. Ordo

Manna chalabrina	N. c.
Bacca Lauri	N. c.
Cholara rubri cu/m/ spiritu	N. c. nitri
Semina angelica	Unc. 4

15. Ordo

Corticis citri	N. c.
Lignum aloes	N. c.
Pulvis rubri Pannonici	N. c.
Semen urticae	Un. 4

16. Ordo

Terra sigilata	N. c.
Antimonium	Unc. 4
Aqua dulcis	N. c.
Pyrethrum	N. c.
Aloes Epatica	N. c.
Pulvis contra fluxum mulyeris	N. c.

17. Ordo

Pulvis Sthomacalis	N. c.
Castoreum	N. c.
Hermodactili	N. c.
Flores Stachoris	Un. 4
Flores Tilia	N. c.
Flores Violarum	N. c.
Flor. Pumica	N. c.
Semen milesolis	Un. 2
Flores violarum	N. c.
Flor. Violaru/m/ iteru/m/	N. c.
Semina Schariola	Unc. 12
Fructus Acacia	N. c.

18. Ordo

Anter liliorum Alpore/um/	N. c.
Flores Plaritria	Un. 2
Flor. Anthos	Manip. 2
Boroaginis	N. c.

[11] A *Scolopendria* egy polcon kétszer is!

[12] Ez itt alighanem vezérszó, mivel azonban a következő lap szövege nem ezzel kezdődik, valamilyen hibára, esetleg a leltár felső sorának a sérülésére gyanakodhatunk.

Flor. Buglosiae	Manip. 2
Calendula	N. c.
Flor. Chamonila	Manip. 2
Flor. Chari	Manip. 2
Flor. Cichorei	N. c.

Ordo No. 19

Flor. Lavandula	Manip. 10
Flor. Liliorum Arborum	Manip. 6
Flor. liliorum Convalli	Manip. 4
F. Malva	N. c.
Flor. Malvae Romanae	Manip. 4
Flor. Melissae	N. c.
Flor. Reados	Manip. 1
Flor. Peloniae	Manip. 1
Flor. Persicorum	N. c.
Primula veris	Manip. 6
Flor. Rosarum	N. c.
Flor. Salvia	N. c.
Flor. Sambuci	N. c.

Ordo No. 20

Lignum Aloes	Unc. 2
Seminis genisti	Un. 3
Lign. Sassaphras	N. c.
Lig. juniperi	Un. 4
Lig. Rodiae	N. c.
Lig. Nefriticum	N. c.
Sassaparilla	N. c.
Sandalum Citrinum	Un. 4
Sandalum album	Un. 1
Lignum Sanctum	Un. 2
China	N. c.
Sandalum rubrum	Un. 4
Visti /usti/ quercini	Un. 2

Ordo No. 21

Benn rubei	Un. 1
Benn albi	Un. 1
Cinamonum	Un. 10
Piper Album	N. c.
Crocus	N. c.
Cyprium rotundum	Un. 10
Nuces muscatae sunt	No. 6
Gassia /Cassia/ Lignae	Un. 3
Costus Amara	Un. 10
Radicis Thoronica Rom.	una Lib. et Un. 2
Radicis Ireos	N. c.
Cubeba	Un. 1
Cariophilli	N. c.
Bacca Lauri	Unc. 12

Ordo No. 22

Maacis	N. c.
Galanya /Galanga/	Unc. 10
Piper longum	Unc. 3
Cardamoni cum coritcis	Unc. 3
Grana paradisi	Unc. 1
Costus dulcis	Unc. 9
Piper nigrum	Un. 2
Calama Aromaticus	Un. 12
Zinziber	N. c.
Cetuaria	Unc. 9
Aqua piccaru/m/	N. c.

Ordo No. 23

Species de hyacinthos	N. c.
Species diamoschi dulcis	N. c.
Spe/cies/ Aromatici rosati	N. c.
Sp. Diambra	N. c.
Sp. de Diatragacandi frigidi	N. c.
Sp. Lytontribontis	N. c.
Sp. Cordoalis Imperat. quarta Uncia unius pars	N. c.
Species Benedicti Laxativum	N. c.
Sp. Diaphonidi	N. c.
Sp. Diachomini	N. c.
Sp. Diairtos	Unc. 2
Sp. hyerae Simplicis	N. c.
Sp. de Gemmis frigidis	N. c.
Sp. Dianthos	N. c.
Sp. Dyarothonis Alboris	N. c.
Sp. de succo rosarum	Unc. media
Sp. Liberantis	N. c.
Sp. Eloschopi	N. c.
Sp. Dyaentrion/um/ Sandato	Un. 1 et s.
Sp. Dyaentrion/um/ rafis	N. c.
Sp. Dyapheniconis	N. c.
Sp. Dyaxilo Aloes	N. c.
Sp. Pepithemate cordis	N. c.
Sp. Dyaturbiticum rahbarbarum	N. c.
Sp. Imperatoris	N. c.
Lapidis Magnesii Praeparat	Un. 5
Sp. Dyaorphaniconis	N. c.
Lapidis Margarita Praeparatum	N. c.
Bolus Armeni Pparat.	Unc. 10
Pulvis Marcionis	N. c.
Carabi Pparati	Un. 1
Spodium Pparat.	N. c.
Hyacinthi Pparatum.	N. c.
Sapphiri Pparatum.	N. c.
Corali/um/ rub. Pparat.	N. c.
Oculi cancrii Pparat.	N. c.
Lapis Alabastrini Pparat.	Un. 5
Rubini Pparat.	N. c.

Lapis Haematitis Pparat.	N. c.
Cinobrium Pparat.	Unc. 11
Cornum Cervi Pparatum.	Unc. 1
Granati Pparatum.	N. c.
Mater perlarum	Un. 3
Tutia preparatum	N. c.
Trochisci preparatum de vipera	Un. 3
Agaricus Trapiscata	N. c.
Pilula Stomachales	Un. 2
Trochisci Alchecengii	N. c.
Pilula ruffi pertilentiat/um/	Un. 5
Trochisci de rupatorio	N. c.
Pulvis rubri Pannonici	N. c.
Pulvis capitalis	N. c.
Pul. Scinae preparat	N. c.
Pul.	Trochiscoly
Alhandali	N. c.
Chalips preparatum	Unc. 14
Trochisci Alhandali	N. c.
Massa pilularum Aluesana	N. c.

Ordo No. 24

Semina Acetosa	N. c.
Sem. Agnicasti	Unc. 2
Sem. Althae	N. c.
Sem. Alcachengi	N. c.
Sem. Angelici	Unc. 3
Sem. Amoni	N. c.
Sem. Apy	N. c.
Sem. Aquiliay	Unc. 6
Sem. Asparagi	N. c.
Sem. Amios	Unc. 9
Sem. Bombaci	Unc. 4
Sem. Brusci	N. c.
Sem. Berberorum	N. c.
Sem. Cucurbitae	N. c.
Sem. Cumini	Unc. 1
Sem. Citri	Unc. 10
Sem. Cinae	N. c.
Sem. Cardanii	Lib.—
Sem. Cardinaria	Unc. 8
Coriandrum preparatum	N. c.
Citruly	Unc. 7
Cardi Benedicti	Unc. —
Semina Carvi	N. c.
Semina Cucumeris	Un. 12
Sem. Tanci cretici	N. c.
Sem. Cidoniorum	Un. 12
Sem. Erucae	Un. 8
Sem. Fabarum	Un. 8
Sem. Foeniculis	Un. 10
Sem. Enidiniae	Un. 6
Sem. Graeci	Un. 1
Sem. Fumar/um/	N. c.
Sem. Fraxini	N. c.
Semen Hioscimi	Unc. 2
Sem. Lactucae	Un. 10
Semen Genistae	Un. 18
Semen Lenystici /Levistici/	Un. 1
Sem. Maiorannae	Un. 1
Sem. Malvae	N. c.
Sem. Mesfiilorum	Un. 2
Sem. Melium solis	Un. 16
Sem. Lini	Un. 12
Sem. Nuclei porfici	Un. 3
Sem. Ricini	Un. 3
Sem. Nasturcy	N. c.
Sem. Nigella	Un. 14
Sem. Melon/um/	N. c.
Semen Album papanorum	Un. 15
Sem. Mirtilor/um/	Un. 6
Sem. Pastaniarum	Un. 7
Sem. Papaveris albi	Un. 6
Sem. Portulacae	Un. 4
Sem. Psily	N. c.
Sem. Rapae albae	Un. 5
Sem. Petroselini	Un. 7
Sem. Raparum	Un. 8
Sem. Rapsani	Un. 2
Sem. Rutae	Un. 1
Sem. Scariolae	Un. 7
Sem. Sirolius	N. c.
Pulvis Curcumae	Un. —
Sem. Staphisagriae	Un. 16
Sem. Sumachi	Un. 9
Sem. Formentini	N. c.
Flores Sulphuris	Un. 8
Sem. Saxifragiae	N. c.
Borax Venetiana	Un. 2
Pulvis Capitalis	Un. 2

Ezen rendben alól volt ládában emplastrumok, amilyet sem maga a Patikárius sem a legény nem tud megmondani micsoda emplastrumok. Ugyanitt egy üres láda egy darab Diacolon benne. Un. 14

Ordo No. 25

Agaricus crudus	N. c.
Myrobalanae Emblica	Un. 18
Manna calabrina	N. c.
Jalapa	N. c.
Myrobalanae Indi.	Un. 23
Mirabulan Chabulie	Un. 7
Mirobulan citrini	Un. 12
Mirabulan Bellerica	Un. 16
Colocinthis	Un. 4

Coralia	Un. 17
Hermodactili	Un. 15
Rebarbarum	N. c.
Mecochanna Alba	N. c.
Scamonum	N. c.
Turbit	N. c.
Folia ini	N. c.
Squinantum	Un. 3
Spica indica	Un. 2

Ordo No. 26

Oleum Absinthy	N. c.
Oleum Lumricorum	N. c.
Oleum Anethy	N. c.
Oleum Frinum	N. c.
Oleum Chamomilla	N. c.
Ol. Castoreum	N. c.
Ol. Cornitum	N. c.
Ol. Cidoniorum	N. c.
Oleum Cappanorum	Un. 24

Mellette vagyon két palack, akármilyen semmi írás nincsen, nem is tudhatni mi vagyon bennek.

Oleum Lily Conval.	N. c.
Oleum Liliorum Albor.	Un. 15
Oleum Lini	N. c.
Ol. Mastichinum	N. c.
Ol. Mirtillorum	N. c.
O. Nardini	N. c.
O. Nymphae	N. c.
Ol. Menthae	N. c.
O. Rosarum	N. c.
O. Rutae	Unc. 7
O. Vervasci	N. c.
O. Violarum	N. c.
O. Vulpinum	N. c.
O. Philosophorum	Lib. 1 et quadrans
O. Corae	Lib. 1
O. Spicae	N. c.
O. Spirii juniperi	Lib. 2
x x x	N. c.
Spiritus Rosarum	N. c.
Spiritus tartari destillatum et	Lib. 1
quadrans	Lib. 1
Cremor tartari	N. c.
Ol. Pyrethri	Un. 8
Axungia Anseris	Un. 8
Unguentum pectorale	Lib. 1
Extractum Herbi nigri	Un. 4
Oleum Mostolli	Un. 4
Ung. Album	Lib. 1
Ung. Agrippae	N. c.
Ung. Anatini	N. c.
Ung. Aegypt	N. c.
Ung. Aragonis	N. c.
Ung. Comitissae	Un. 1
Oleum Costinum	
Axungia Ursi	Lib. 3
Ung. Ophtalmici	N. c.
Ung. Rubrum potabile	Lib. 1
Popoliorum Ung.	Lib. 1 et 9 mta.
Ung. Rosarum	Unc. 4
Ung. Althaea	Lib. 1
Ung. Speleneticum	Un. 4
Ung. Stomachalae	N. c.
Axungia lupi	Un. 3
Axungia hircini	Lib. 1
Oleum Laurinum	N. c.
Storax liquidus	Lib.s. et quadrans
Oleum Onorum	Un. 8
Ung. refrigidans Galeni	N. c.
Oleum Scorpionum	Un. 2
Oleum Carili	N. c.
Syrupus Granator/um/	N. c.
Ung. Noricum	N. c.
Ung. ad tinararum	N. c.

Ezek mellett vannak egynéhány apró és cserépedényekben holmi egyes s más medicmentumok, melyeket sem maga a Parikárius sem az legény nem tudnak mire valók legyenek.

Sacchar Chanari	N. c.
Cera Alba	N. c.
Flores Palanithriae	Lib. 1 et 1
Semen Corvinum	
Cera citrina flava	Lib 1
Cera Viridis	Un. 3
Radices Acholi	N. c.
Rad. Althaea	Un. 8
Rad. Angelicae	Un. 8
Rad. Apily	N. c.
Rad. Aronis	N. c.
Rad. Aristolochi	
longi et rotundi	Un. 8
Radices Asparagi	N. c.
Rad. Azary	N. c.
Herba Absynthy et Abrodani	N. c.
Acetosa	N. c.
Herba Alchichengy	N. c.
Herba Adianthys	Manip. 4
Herba Agrimonium	N. c.
Althaea	N. c.
Herba Alchimilla	Manip. 4
Saall Nitri	Lib. 10
Hysopus	N. c.
Hypericon	N. c.

Lavandula	N. c.	Marrubium	N. c.
Anethum	N. c.	Matricaria	N. c.
Apium	N. c.	Aqua succini	N. c.
Artemisia	N. c.	Oleum rosarum	Lib. 1 et 1
Aristolochia	N. c.	Oleum Sinapi	Lib. 1
Basalicum	N. c.	Oleum Rutaenum	Lib. 2
Betonica	N. c.	Oleum Liliorum Alborum	Lib. 2
Majorannae	Manip. 4	Oleum Chamomilla	Lib. 2
Malva	N. c.		

3.2. GYÓGYSZEREK A LABORATÓRIUMBAN, A PADLÁSON STB.

A következő sorok valószínűleg a laboratóriumban talált lepárló készülékek és egyéb eszközökről számolnak be:

Vadnak egy néhány apró edényekben holmi egyek mások, mi lehet bennük nem tudják.

Salis Absynthy	Unc. 4
Az padlásban fölfüggesztve vagyon két darab	
Antimonium crudum	Lib. 20
Item: Ott vagyon Nagy Mater pellarum	4
Egy Lapis üvegben Spiritus fragorum	Lib. 1
Vagyon itt a patika házban két rézmozsár törőstől	
Egyik öreg, másik középszerű	No. 2
Vagyon egy öreg vízvonó rézfazék, sisakostól, törőstől	No. 1
Egy kis vízvonó rézlombik sisakjával, csőivel	No. 1
Egy öreg lábatlan rézserpenyő	No. 1
Vagyon annak kisebb más rézserpenyő és lábas	No. 1

Vagyon egy kerekded széles réz kit Balneum Mariae/nak/ hívnak avagy Quinque collis.

Egy incisorium pro radicibus et herbis táblástul	No. 1
Egy kis ládában nyolc apró üvegek	
Az egyikben Ol. Juniperi	Unc. 3
A másikban Ol. Rhodi	Unc. 1
A harmadikban Oleum Foeniculi	Un. 4

A többi edényben úgy mint: két ón bádog és három föld edényekben micsoda Unguentumok legyenek nem tudják. Vagyon itt a patikában egy hosszú asztalon két középszerű mérőserpenyő, e mellett ismét egy kis metszőolló No. 1

Egy kétnyelű Scissorium	No. 1
Egy jó öreg Török lakat az patikához való	No. 1
Egy szövétnek Padlásban fölfüggesztve	No. 1
Egy torkula rézserpenyőstől	No. 1
Az Laboratóriumban egy réz üst	No. 1
Egy kétfülű dézsa	No. 1

Az szobában az asztal mellett való székek vannak.

Lapos és gömbölyű üvegekben különb-különbféle füvekből desztiláltatott vizek Id est instrumentum	No. 42
Vitreis (de ezeket nem acceptálta).	No. 42
Ugyanazon házban vannak laboratóriumhoz desztillálásra való külön-különbféle formájú nagy és kicsiny üvegek	No. 19

Vagyon ugyanitt a házban egy rókaháttal bélelt kurta dolmány, vagyon rajta ezüst gomb, Bisterfeldius Uram őkegyelme magaszolgájának az mint referálta az mi Kegyes Urunk kegyelmességéből konferálta No. 1
Vagyon egy kék viselt palást apró szélein száras gombok rajta, ez a palást Bisterfeldius Uram szolgájának konferáltatott. No. 1
Egy Koszperd[13] Bisterfeld Uram az patikaháznál lévő Muskotérosnak oda adta No. 1
Az falon egy sál szövétnek No. 1
Apró és középszerű serpenyők, vasból valók No. 1
Egy rossz ruhaszárító fődelestől No. 1
Két darabban az fal mellett vagyon két fias padszék kikben most üvegekben, különb-különbféle desztiláltatott vizek állanak. Egyik széknek 2 fia vagyon, a másiknak 9.
Vagyon azon házban egy ajtó nélkül való tizenöt fiókból álló almárium az fal mellett No. 1
Vagyon egy vas rostély No. 1
Vagyon két vas nyárs No. 2

3.3. GYÓGYSZEREK AZ APOTHÉCÁBAN[14]

Az Apothecában vagyon egy kis fekete vasas ládácska kiben vagyon 18 apró pléh palackok. Az elsőben gummi gutti, kevés vagyon benne, (a másodikban) extr. galepon N. c.

3. Magisterum scamonii Un. 1
4. Cremor tartari Un. 2
5. Confectis Alkermis N. c.
6. Confectis de hyacintha Un. 2
7. Laudanum opiatum N. c.
8. Electuarium chistor/um/ Unc. 4
9. Oleum amigdalarum dulcium Un. 2
10. Pulpa rosarum Un. 4
11. Oleum Nucis Muscatae Un. 2
12. Oleum Nucis Muscatae purgarum Un. 2
13. Julapinum Viatarum N. c.
14. Pillulae capitales No. 12
15. Balsami Indici Un. 2
16. Unguentum Ophtalmicum Un. 2
17. Unguentum pectorale Un. 2
18. Syrupus pectoralis Unc. 2
19. Item mirobalani bellerici Lib. 1

Item Gummi ptelli Un. 5
Ugyan azon kis láda fenekén három ón fiókos ládák, mind nagyon rossz vagyon.
Az 1. részben Manna Un. 2
2-ban semmi sincsen N. c.
3-ik is N. c.
4-ik N. c.
Az másodikban az első részben Galopa Un. 1
2-ban Mecacanna Un. 1
3-ban Turbit Un. 1
4-ben Rabarbari Un. 5

[13] Kosaras török kard

[14] Innen tovább a leltározók arab számokkal folyamatosan számoztak. Az *apotheca*ra több helyen történik utalás a leltárban.

Az harmadikban az elsőben Radicis contra	Un. 1 et 1
feruventum	Un. 1 et 1
2-ban Laudanum	Un. 1
3-ban Mastic	No. 9
4-ben Mose sine persona granis	No. 9
Ambra griseia, grana nono ibidem	Un. 4
Oleum Mirhae	

AZ APOTHÉCÁBAN:

Sulfuris citrini duae	Lib. et media 1.
Fistula pro clisteribus ex ossibus	No. 11
Egy vasas fias, skatulyás fekete ládában holmi patikához eszközök vannak, az melyek úgy következnek:	
Semina mirabulanorum	Lib. 1, Unc. 13
Egy darab mumia	Lib. 4
Gummi Pacamaca	Una quart.
Squinantum	Un. 6
Item Pacamas	Un. 4
Gummi Galbani	Lib. 1
Mirobalanae Indicorum	Un. 3
Coralo rubrum	Un. 11
Opopanacos	Un. 10
Item Opopona	quadrans 3.
Corticis Capparorum	Lib. 1
Mirobalanae bellerici	Lib. 1
Baccae Mirtillorum	Lib. 1
Gummi Elemi	Unc. 12
Gummi Opopanacis	Lib. 1
Terra Sigillata	Lib. 2 et 1
Assa foetida	Lib. 1
Item Gummi Elemi	Un. 8
Mirabulanorum ambilicorum	Unc. 10 et 1
Gummi btelli	Un. 5
Gummi Laccae	Unc. 2
Semen gonizie	Unc. 2
Mirobulanorum Chibulorum	Unc. 2
Gummi Tacahamacis	Unc. 4
Spica Indica	Unc. 6
Gummi dragachanthi	Unc. 12
Salis nitri	Unc. 6
Amigdalorum semina	Lib. 4
Sperma ceti	Lib. 1
Sandali albi	Unc. 1
Lignum Sanctum	Unc. 6
Sandalum rubrum	Lib. 1 et 1
Hermodactili	Lib. 2
Nihili albi	Unc. 3

Könyvek nagyok és kicsinyek az Apothecához valók, egy német Biblia vagyon közte	No. 12
Egy Gallonnak való réz tiglázó	No. 1

Maculaturának való papiros konts.	9
In pixidul Theriaca Venetianum	No. 96
Capiae Ligniac	Unc. 1
Syrupus ribium	Unc. 3
Unguentum spleneticum	Unc. 2
Emplastrum spleneticum	Unc. 4
Emplastrum Sandalinum	Unc. 2
Hat új óntálak	No. 6.

Egy az patikában maradt, az új patikárius vette magához.

Az Apothecában vagyon egy kis veres skatulya forma láda kiben üvegekben olajok vannak.

Az Apotheca ablakában egy pincetok, két ón palack benne, és vett üvegek, lengyelországi palackok No. 7

3.4. BÉCSI ÉS EPERJESI (ÚJONNAN HOZOTT) GYÓGYSZEREK

Az két kis hordókban lévő patikáhozvaló szerszámoknak, eszközöknek, melyeket újonnan hozott volt az patikárius onnét felül Bécsből, kit Eperjesről, némelyrészt Rákóczi Zsigmond Uram ő maga pénzén, némely részén a maga költségén. A rendek így következnek:

1.	Folia Semae	Lib. 1 et ters quartum
2.	Scamonea	Unc. 10
3.	Berberos siccatum	Lib. 4
4.	Sarsaparilla	Unc. 18
5.	Lapis pumici	Lib. 2
6.	Trippoli	Lib. 2 et q. 1
7.	Lapis Calaminaris	Lib. 1 et q. 1
8.	Collapiscium	Lib. 1 et q. 1
9.	Turbith	Lib. 1
10.	Mechoacanna	Lib. 1 et quar. 3
11.	Sasafras	Lib. 1 et Un. 4
12.	Jalapa	Lib. 1 et Unc. 4
13.	Lapis Smiris	Lib. 2
14.	Lapis Haematitea	Lib. 1 et Unc. 7
15.	Radicos Doronicum	Unc. 2
16.	Lapis Bezonard Occidonum	Unc. 1
17.	Cibbet communis	Unc. 3
18.	Flores Antimoniy	Unc. 3
19.	Oleum Cinamoni	Unc. 1
20.	Camphora	Lib. 1
21.	Oleum Juniperi	Lib. 2
22.	Vagyon két veres skatulyák, mindenikben vagyon 4-4	
23.	Electuariumokhoz való skatulyák	No. 5
24.	Apró fehér skatulyák	No. 43
25.	Macis abscis. quator Unc.	Lib. 1
26.	Caryophillum	Lib. 1
27.	Piper long.	Unc. 1
28.	Boracis Venetianum	1 quart.
29.	Grana paradisi	Lib. 1

30.	Been rubri	Quartum 1
31.	Mechoacanna	Lib. 1
32.	Sasafras	Lib. 1
33.	Boli orientalis	pares unc. Lib.
34.	Cardamoni	Lib. 1
35.	Sandaracum	Lib. 2
36.	Sasaparilla	Lib. 1
37.	Serici crudi	Una quarta
38.	Sebeston	Una quarta
39.	Sandali albi	Una quartum
40.	Spody	Unc. 4
41.	Gummi Bdelli	Una quarta
42.	Vitrum Antimoniy	Una quarta
43.	Cerussa alba	Lib. 2
44.	Thimiama	Lib. 1
45.	Lapis smaragdi	Unc. 2
46.	Lapis granati	Unc. 2
47.	Hyacinthus	Unc. 1 et 1
48.	Rubinus	Unc. 2
49.	Gummi Seraphini pini	Lib. 1
50.	Gummi Sarcocollae	Unc. 4
51.	Gummi Carranda	Unc. 4
52.	Zedoriae	Lib. 1
53.	Lignum sancti sanquinaci	Lib. 6
54.	Folia Senae	Lib. 1
55.	Caryophilly	Lib. 1
56.	Cinobrium	Lib. 1
57.	Ben alb.	Una quart.
58.	Radicorum Brucci	Lib. 1
59.	Cubeba	Una quart.
60.	Sasaparilla	Lib. 1
61.	Radices Asparagi	Lib. 1
62.	Saccharum	Lib. 3
63.	Galanga	Lib. 3
64.	Anacardia	Una quart.
65.	Santali Citrini	Una quart.
66.	Lapis Haematites	Lib. 1
67.	Sanguis Draconis	Una quart.
68.	Gummi holera	Una quart.
69.	Ossa de Corde Cervi	Unc. 1
70.	Zingiber Conditum	Lib. 2 et quart. 1
71.	Gummi opoponacis	Unc. 4
72.	Mercur sublimati	Una quart.
73.	Tutia Alexandrica	Lib. 1
74.	Stinci Marimi duo piscos	No. 2
75.	Semen Ligni Casti	Unc. 4
76.	Sal Armeniaci	Lib. 1
77.	Semen fraximi /fraxini/	Unc. 2
78.	Gummi Arabici	Lib. 1
79.	Storax liquida	Lib. 1
80.	Viridis aeris	Lib. 1
81.	Semen feni graeci	Lib. 2
82.	Lignum sanctum	Lib. 1

83.	Bacca Lauri	Lib. 2
84.	Vitrioli Albi	Una quart.
85.	Terebenthini	Lib. nr. 6
86.	Gummi Efami	Unc. 4
87.	Manna	quart. 3
88.	Saccharum album	Lib. 1
89.	Sulphuris	quart. 1
90.	Egy fa gyertyatartó	Nr. 1
91.	Egy fehér skatulyában 18 ón balsamum olajnak való	edények
92.	Bors	Libra octo Nr. 8

quorum materialum seriem modo et forma ut purissimum est descripsimus. Anno die et loco ut supra notatum.[15]

4. KÖVETKEZTETÉSEK

Számításaink szerint az 1650. évi leltárban a patika teljes edény-állománya 800 patikai tégely körül volt.[16] Ez a szám úgy becsülhető, hogy a leltározók kezdetben feltüntették a polcon lévő össz-tételszámot, majd a végén jelezték a polcon lévő edények számát, ez utóbbi 2—3 %-kal következetesen meghaladta a tételszámot. Így az általunk számított 775 patikai gyógyszertároló edényhez még nyugodtan hozzászámíthatunk 10—25 üres, a leltárban jelzett edényt. Az a tény, hogy a leltározók következetesen jelzik a tétel nevét akkor is, ha nincs benne semmi /n.c./ egyértelműen mutatja, hogy az edények meg voltak cimkézve a polcokon. Ha az edényekben csak anyag volt, de nem volt rajta/benne írás, ezt a leltározók — megrovólag — jelzik.

A 775 gyógyszertartó edénynél a leltározók 259 esetben jelezték, hogy semmit sem tartalmaz, 9 esetben azt írták, hogy nem fogadják el az edény tartalmát. A leltározók az edények több mint felének, 415 tételnek a tartalmát tudták azonosítani. Ezek a számok némileg különböznek attól az eredménytől, amire munkája során Orient jutott (1926); a különbséget javarészt a két kiértékelés eltérő szempontjai, szemlélete magyarázza.

Az azonosított 415 tétel mértékegységenkénti mennyiségi megoszlását a 2. számú táblázat szemlélteti (m.e.=mértékegység)

[15] Magyar fordításban: „Amely anyagokkal a leltárt azon módon és formában, ahogy előrebocsájtottuk, leírtuk. A fentebb említett évben, napon és helyen."

[16] A mutató *Gyógyszerek* részében az anyagok, drogok és készítmények betűrendben szerepelnek. Többtagú megnevezések esetében a megnevezést minden tag betűrendjében feltüntettük azzal a céllal, hogy itt az azonos eredetű, vagy azonos természetű, vagy színű stb. gyógyszerek egymás mellé kerüljenek: pl. a *Lapis magnesii praeparata* szerepel a *Lapis a magnesii* és a *preparata* címszavak alatt is. A nevek után következő számok vagy egytagú betűk (B, p, vö. rövidítések jegyzéke) azt a csoportot — többnyire polcot — jelzik, amelyen az anyag az összeírás pillanatában volt. A drogok mibenlétét (kéreg, virág, gyökér stb.) a gyógyszer formáját (olaj, szeszes kivonat, por stb.) a mutatóban első névként latin formájában kiírtuk, a második neveknél két vagy több betűs rövidítéssel jeleztük. A mutatóban a kis és nagybetű használat nem a listákat követi, hanem következetesen azt jelzi, hogy az adott szó a listákban egy megnevezés első tagjában (nagybetűs kezdés) vagy a további tagokban szerepel-e (kis kezdőbetűs mutatószavak).

2.sz. táblázat

Sz.	Mértékegység /m.e./	tételszám	Mennyiség	
			eredeti m.e.	mai m.e./gr./
1.	Manipulus	33	132	2310
2.	Libra	88	160,5	67410
3.	Uncia	263	1959,5	68582,5
4.	Quarta, quadrans	10	?	?
5.	Numero (darab)	11	?	?
Összeg		415		138302,5

A leltár feldolgozása azt mutatja, hogy a XVI.—XVII. századi különböző tulajdonviszonyú patikák (vö. Szigetváry 1977—1978)[17] sorából nem indokolt kihagyni az erdélyi fejedelmi patikát (vö. pl. Csanád 1983—1984). Igaz, hogy a fejedelmi patikának nincs „polgári neve", de leltára vetekedett a polgári patikák leltárával.

A szebeni patika 1531. évi leltárja pl. 251 speciest, 557 állványedényt (fadobozt) és 62 kenőcstartó önszelencét, 29 olajtartó önkannát, 7 velencei korsót és hordókat, késeket és kanalakat tartalmazott — ehhez képest az évszázaddal későbbi gyulafehérvári leltár gyógyszeranyagában és felszereltségében is gazdagabb, de 1650-ben már átlagában elhanyagoltabb volt.

A gyulafehérvári fejedelmi patika leltári állományának kialakulása a XVI. században Lencsés György idejében kezdődhetett. Ez még feltáratlan és a Bethlen Gábor 1626 körüli gyarapításai tételesen ugyancsak feldolgozatlanok.

A gyulafehérvári leltár összehasonlítása a nyugat-magyarországi, Vas-megyei hasonló korú patikaleltárakkal (vö. Szigetvári, i.m.) egy másik dolgozat témája.[18]

5. A LABORATÓRIUMI ESZKÖZÖK ÉS BÚTORZAT BETŰRENDES JEGYZÉKE

almárium, ajtó nélküli, 15 fiókos
apothecához való könyvek, kicsi, nagy
apró edény, — cserép edény 26, —
fehér skatulya, — serpenyő, — üveg
asztal 1. még hosszú
bádog, ón
balneum mariae vö. kerek, széles
biblia
cserépedény (testacium) 1, 5
cső, vízelvonó fazéké

[17] Szigetváry Ferenc: Különböző tulajdonviszonyú patikák kialakulása Vas megyében a XVI—XVIII. században. Savaria. A *Vas Megyei Múzeumok Értesítője*, 1977—1978, 11—12. kötet, 399—416.
Csanád Vilmos: A történeti Magyarország patikáinak elnevezései és alapítási évei. Uo. 1983—1984, 17—18. kötet, 399—440.

[18] Sz. Tóth Magda: A XVI. századi Vas megyei főúri patikák és a gyulafehérvári fejedelmi patika leltárának az összehasonlítása (kézirat).

desztillálásra való üvegek, kicsi, nagy
dézsa, kétfülű
dolmány, rókamállal bélelt, kurta
elektuáriumhoz való skatulya
edény vö. apró, — cserép, — föld
fa gyertyatartó
fazék l. még vízelvonó
fehér skatulya
fias padszék
fiókos, fias almárium, láda
földedény, unguentumoknak
gallonnak való réz tiglázó
gömbölyű üveg
gyertyatartó vö. fa
hordó, kicsi, patikához való szerszámoknak, eszközöknek
hosszú asztal
incisorium (pro radicibus et herbis)
instrumentum vitraeis
kék palást
kerekded széles réz vö. balneum mariae
kétfülű dézsa vö. dézsa
kétnyelű scissorium
kis metszőolló
kis vízvonó rézfazék
koszpert
könyvek vö. apotecába valók
középszerű vasserpenyő
lábas l. még rézserpenyő
lábatlan rézserpenyő
láda vö. ón, — fiókos, — vasas fias, — skatulya formájú, stb.
ládácska, vas
lakat vö. öreg, török
lapis (= lapos) üveg
lengyelországi palack
maculaturának való papiros
mérőserpenyő, középszerű
metszőolló, kis
nyárs, vas
olló vö. metsző, — scissorium, — inscisorum
ón, balsamolajnak való
ónláda
ón fiókos láda
ónpalack
óntál, új
öreg vö. — lábatlan rézserpernyő, — török lakat, vízvonó fazék
padszék l. még fias
palack vö. ón, — pléh, — lengyelországi
palást vö. kék palást
pincetok
pixidula
polc
quinque colli vö. balneum mariae
réz vö. kerekded, széles
rézfazék vö. vízvonó
rézlombik, vö. cső, — sisak
rézmozsár, öreg, — középszerű, — törő
rézserpenyő, kisebb, — lábatlan, — torkulával
réz tiglázó
rézüst
rostély, vas
ruhaszárító, födeles, rossz
sál szövétnek
scissorium, kétnyelű
serpenyő vö. apró, — középszerű, — mérő, — öreg, — réz, — lábatlan, — lábas, — torkulával stb.
skatula vö. apró fehér, — elektuáriumhoz való, — fehér, — veres
skatulaforma láda
skatulás fekete láda
szék l. még padszék
székfia
szövétnek
testacium
tiglázó
torkula, rézserpenyőstől
török lakat, öreg
unguentumoknak való földedény
üst, réz
üveg vö. apró, — gömbölyű, — kicsiny, — lapis, — lengyelországi, — nagy, — olajnak való, — vett
vasládácska
vasnyárs
vasrostély
vasserpenyő, vö. apró, — középszerű, — öreg
vízelvonó vö. rézcső, — rézfazék, — rézlombik

6. A LELTÁRBAN SZEREPLŐ GYÓGYSZEREK BETŰRENDES MUTATÓJA

abrodani vö. rad.
absinthy vö. ol., rad., sal.
acacia vö. fr.
acetosa 24,26, vö. rad., sem.
acholi vö. rad.
adihnathy vö. herb.
aegypt vö. ung.
aeris vö. viridis
Aeris usti 4
Agaricus crudus 25
Agaricus trapiscata
agnicasti vö. sem.
agrippae vö. ung.
alabastrig vö. lap.
album vö. coralo., herb., nihili., sandali, vitriolum, ung.
alchacengii vö. herb., sem.
alchacengii vö. trochisci
alchemilla vö. herb.
alkermis vö. conf.
Aloes hepatica 2, 16
aloes vö. lign.
aloes succotrina 11
altheae 24, vö. rad., sem., ung.
aluesana vö. massa
alumen crudum 3
alumen plimosum 3
alumen usti 3
amara vö. costus
ambilicorum vö. mirabulanorum
ambra griseia p.
Amigdali dulci 3, p, vö. ol.
amilum 4
amios vö. sp.
ammoniaci vö. gunia
Amoni 24
Anacardia B.
Anacardi vö. pr.
anatini vö. ung.
anethy vö. ol., rad.
angelici 24, vö. rad., sem.
anisi vö. sem.
antimonium 16, vö. fl., vitrum
Antimonium crudum
anseris vö. ax.
Anter lilorum arborum 18
apium 26
apy vö. rad., sem.
Aqua dulcis 16
Aqua piccarum 22
Aqua succini 26
aquiliay vö. oximel, sem.
arabici vö. gummi
aragonis vö. ung.
Argentum vivum 3
Aristolochia 26
aristolochi longi vö. rad.
aristolochi rotundi vö. rad.
armoniaci vö. sal.
aromaticus vö. calama
aromatici rosali vö. sp.
aronis vö. rad.
Artemisia 26
asparagi vö. rad., sem.
Assa dulcis 2
Assa foetida 2, p.
aurantiorum vö. syr.
azary vö. rad.
Axungia anseris 26
Axungia hircini 26
Axungia lupi 26
Axungia ursi 26

Bacca juniperi 3
Bacca lauri 14, 21, B.
Bacca mirtillorum p.
Balsami indici p.
bardana vö. rad.
Basalicum 26
bellerici, mirobalanae p.
Benedicti laxat. vö. elect.,
Benedicti chardi., sp.
Ben/n/ album 21, B
Ben/n/ rubei 21, B
berberis, cond. 1
Berberos sicc. B., vö. sem.
Betonica 26, vö. cons., rad.
bezoard vö. lap.
Boli orientalis 3, B.
Bolus armeni pprat. 23
bombaci vö. sp.
Boraginis 7, 18, vö. herb., rad.
Borax (Boracis) venetiana 24, B.
Bors B.
Branca ursina 7
Brionia vö. rad.
brusci vö. sp., rad.
bteli, gummi p.
Buglossi 7, vö. flor., herb., rad.
Bursa pastoris 7

Calama aromaticus 22, vö. cond.
calaminar(um) vö. sp.
calamit vö. storax
Calendula 18
Camphora 2, B.
cancri oculi 4
Cantharida 4
Capiae ligniac p.
Capilor veneris 7
Capitalis vö. pulv.
cappanorum, cort. p.
capri extr. 5
capsici vö. cort.
carabi vö. pprat.
carana cö. cumica
Cardamoni B., vö. cort.
cardanii vö. sem.
cardi benedicti vö. sem.
cardinaria vö. sem.
carili vö. ol.
carlina vö. rad.
carranda vö. gummi
Carvi cö. sem.
Caryophillum 21, B.
Castoreum 4, 17, vö. ol.
Centauria 22
centaurium mapip. 7
Cera citrina flava 26
Cera viridis 26
cerasor vö. syr.
cerifolium 7
Cerussa alba B.
Cerussa venet. 3
ceti vö. sperma
chalips vö. pprat.
chalabrina vö. manna
Chamaepytis 7
chamomilla, vö. flor., ol.
Chardi benedicti 7
Chardiopatia 7
chari vö. flor.
Charica 3
chelidonia vö. rad.
chibulorum, mirobalanorum p.
Cholara rubri 14
China 20
chriophilata vö. rad.
Chuscata 9
Cibbet communis B.
Cichorium 7
cicory vö. rad., flor.
cidoniorum cö. sem., ol.
cinae vö. sem.
Cinamonium 21, vö. ol.
Cinobrium B.
Cinobrium crudum 4
Cinobrium prep. 23
Cinobrium transilv. 4
Cinodior 1, 24, vö. ol.
Cinoglossae vö. rad.
citrinum vö. cort., sant., sem., succ., sulfur
citruly vö. sem.
Collapiscium B.
Colocinthis 25
comis vö. saal
comitissae vö. ung.
Cond. berberis 1
Cond. calama 1
Cond. zingiber 1
Confetis alkermis p.
Confetis de hyacintha p.
Conser rosarum 1
Conserva anthos vitroris marini 5
Conserva betonica 5
Conserva flor. nyphia 5
Conserva peonia 5
Conserva flor. persicorum 5
Conserva flor. primula veris 5
Conserva flor. scabiosa 5
Conserva rosarum 5
Conserva violarum 5
Consolida saracenica 9
Coralia 25
corae vö. ol.
Coralo albi 3
Coralo rubrum 3, 23
coralor vö. syr.
corda cervi vö. ossa
cordialis imperat. vö. sp.
coriandrum pp. vö. sem.
cormium vö. ol.
cornum cervi pprat. 23
cornum cervi usti 4
Corticis capsici 13
Corticis cardamoni 22
Corticis citri 1. 12, 15
Corticis granatorum 12
corvinum vö. sem.
Costus amara 22
Costus dulcis 22
Cremor tartari 26, p.
Crocus 21
crudum vö. agaricus
crudum vö. antimonium
crudum vö. alumen

crudum vö. cinobium
crudus mell vö.
crudus vö. sericum
cubeba 21
cucumer asanini vö. rad
cucumeris vö. sem.
cucurbitae vö. sp.
Cumica carana 2
cumini vö. sp.
curcumae vö. pulv.
cupr. vö. nucea
Cyprium rotundum 21

Dactili 3
diairtos vö. sp.
diambra vö. sp.
diamoschi dulcis vö. sp.
dianthos vö. sp.
diacatoloconis vö. elect.
dianarorum vö. roptia
dianysi vö. sp.
diaphoniei vö. sp.
diartos vö. sp.
diatragacendi frigidi vö. sp.
doronicum cö. rodium
draconis vö. liq.
dragacanthi vö. gummi
dulcis vö. assa., aqua., amigdali
dyaentrion sandato vö. sp.
dyarothonis alboris vö. sp.
dyapheniconis vö. sp.

ebuli vö. rad.
efami vö. gummi
alebri albi vö. rad.
elebri nigri vö. rad.
Electuar. benedicti laxat. 5
Electuar. christorum p.
Electuar. diacatoliconis 5
Electuar. lenitivum 5
Electuar. thoscani episcopi 5
elemi vö. gummi
eleschopi vö. sp.
Emplastrum sandalinum p.
Endivia 9
enidiniae vö. sem.
epatica vö. aloes
entiana vö. rad.
eringiae vö. rad.
erucae vö. sem.
Esula vö. rad.
Euphorbium 2
Euphrasia 9

Extracta capri 5
Extracta herba nigri 26
Extracta galepon p., lab.

fabarum vö. sem.
farfara vö. rad.
fenici greci vö. sem.
ferri vö. scoria
Flores antimony B.
Flores anthos 18
Flores buglosiae 18
Flores chamomillae 18
Flores chari 18
Flores cichorei 18
Flores convalli 18
Flores lavandulae 19
Flores liliorum arborum 19
Flores liliorum convallu 19
Flores malvae 19
Flores malvae romanae 19
Flores melissae 19
Flores reados 19
Flores palanithriae 26
Flores peloniae 19
Flores persicorum 19
Flores plaritria 18
Flores primula veris 19
Flores persicor vö. syr.
Flores pumica 18
Flores reados 19
Flores rosarum 19
Flores salvia 19
Flores sambuci 19
Flores stachoris 18
Flores tilia 17
Flores violarum 17
Foeniculum 9, 25, vö. rad., sem.
foetida vö. assa
Folia mirtillorum 9
Folia querci 8
Folia sanae B.
Folia vitis 11
fontianum vö. rad.
formentini vö. sem.
fragorum vö. spirit. lab.
fraxini B., vö. sem.
frinum vö. ol.
Fructus acacia 17
Fumaria 9
fumarum vö. sem.

Galanga B.
Galanya 21

galbani vö. gummi
Galia turc. 3
galepon, vö. extr. p., lab.
Gassia lignea 21
gemmis frigidis vö. sp.
genisti vö. sem.
glycyrhiza vö. rad.
gonigie vö. sem.
gracei vö. sem.
Grana paradisi 22, B.
granati vö. pp., syr.
granatorum vö. cort., syr.
Gratiola 9
grisea vö. ambra
Gumi arabici B.
Gumi btelli p., B.
Gumi carranda B.
Gumi dragachanta p.
Gumi efami B.
Gumi elemi 2, p.
Gumi galbani 2, p., a.
Gumi gutti p., lab.
Gumi holera B.
Gumi lacca 2, p.
Gumi landani 2
Gumi opoponacis p, B.
Gumi opopona 2, p, B.
Gumi pacamae a.
Gumi pacamaca p., a.
Gumi ptelli p.
Gumi sarcocollae B.
Gumi seraphini 2, B.
Gumi steora 2
Gumi tacahamacis p.
Gumi taramahata 2, p.
Gunia ammoniaci 2,

haematitis vö. lap.
hellebri montan vö. syr.
hepatica vö. aloes
Herba alchichengy 26
Herba alchimilla 26
Herba agrimonium 26
Herba boraginis 7, 8
Herba buglossa 7
Herba nigri vö. extr.
Hermodactili 27, 25, p.
heros buglosa vö. manip.
hiosciami vö. sem.
hircini vö. ax.
holera vö. gumi
hyacinthus vö. sp.
hyainthi vö. sp., prep., conf.
hyerae vö. simpl.
Hypericon 26
Hysopus 26

imperstoris vö. sp.
indica vö. speca
ireos vö. rad.

Jalapa 25, B.
julliquirit vö. syr.
jugland vö. nuces
Jujuba 3
Julapinum viatarum p.
Julip rosatum viridatum 5
Julip rosatum vomitivarum 5
juniperum vö. bacca, lig., ol., rob.,

lacca vö. gumi
lactucae vö. sem.
landani vö. gumi
Lapis alabastrig 4
Lapis bezonard occidonum B.
Lapis calaminaris 4, B.
Lapis granati B.
Lapis haematitis 4, B.
Lapis magnesis 4
Lapis pumicis 4, B.
Lapis smaragdi B.
Lapis smiris B.
Lapis spongia 4
Lapidis magnesii prep. 23
Lapidis margarita prep. 23
latificon rafis vö. sp.
Laudanum p.
Laudanum opiatum p.
laurinum vö. ol.
laurus vö. ol.,, bacca
lavandula vö. flor.
lenistici vö. sem.
lenitivum vö. elect.
liberantis. vö. sp.
lignea vö. gassia
ligniae vö. capiae
Lignum aloes 15, 20
Lignum casti vö. sem.
Lignum costum vö. sem.
Lignum juniperi 20
Lignum nefriticum 20
Lignum sancti sanquinaci B.
Lignum sanctum 20
Lignum sanicum 20
Lignum sassafras 20

Lignum rodiae 20
Lignum tamarasci 12
Liliorum arborum vö. anter, flor., ol.
liliorum vö. conval., flor., ol.
lily conval vö. ol.
lini vö. sem., ol.
liquiritia vö. succ.
Loch de pulmon sulfuris 5
lumricorum vö. ol.
lupi vö. ax.
lytontribontis vö. sp.

Ma/a/cis 21, B.
Magisterum scamonii p.
magnesi vö. prep., sem.
magnesis vö. lap.
maiorannae vö. sem.
malva vö. flor., sem.
malva romanae vö. flor.
Manna B., p.
Manna calabrina 14, 25
marcionis vö. pulv.
marini vö. stinci, roris
Marrubium 26
mastechinum vö. ol.
Mastix 2, p.
Mater perlarum 23, lab.
melium solis vö. sem.
Mell crudum 1.
Mell mechacanna p.
Mell mercur sublimati B.
Mell panos cidonia 1.
Mell rosatum simplex 1.
Mell rosatum sollitinum 1.
melonum vö. sem.
Mentha crispa 8, vö. ol.
Mercur sublimati B.
Mercurialis 8
mesttiflorum vö. sem.
milesolis vö. sem.
Minium 3
Mirobalanae indicorum a.
Mirobulanorum ambilicorum p.
Mirobulanorum chibulorum p.
Mirobalani bellerici p., vö. sem.
mirtilorum vö. sem., ol., fol.
mirting vö. syr.
mostolli vö. ol.
Mumia p., a.
Mumia transmarina 4
Myrabulan bellerica 25
Myrabulan chabuli 25
Myrabulanae citricum 25
Myrabulanae embilica 25
Myrabulanae indii 25, p.
Myrrha 2, vö. ol.

nardini vö. ol.
nasturcy vö. sem.
nefriticum vö. lig.
nigella vö. sem.
Nihili albi 4, p.
Nitrum sal. 4, 14
noricum vö. ung.
Nucea cupr. 3
Nuces jugland 1
Nuces muscatae 21, p., vö. ol.
Nuces muscatae purgarum p.
Nuces rob. 5
nuclei porfici vö. sem.
nymphae vö. ol., cons.
nyphia vö. flor, cons.

Oculi cancri 4
Oleum absinthy 26
Oleum amigdalarum dulcis 26
Oleum anethy 26
Oleum balsami indici 26
Oleum carili 26
Oleum castroreum 26
Oleum chamomilla 26
Oleum cappanorum 26
Oleum cidoniorum 26
Oleum cinnamoni B.
Oleum corae 26
Oleum cornium 26
Oleum frinum 26
Oleum foeniculu lab.
Oleum juniperi B.
Oleum laurinum 26
Oleum liliorum albor. 26
Oleum lily conval. 26
Oleum lini 26
Oleum lumricorum 26
Oleum mastichinum 26
Oleum mirhae p.
Oleum mirtillorum 26
Oleum mostolli 26
Oleum menthae 26
Oleum nardini 26
Oleum nucis muscatae p.
Oleum nucis muscatae purgarum p.
Oleum nymphae 26
Oleum onarom 26
Oleum philosophorum 26
Oleum pyretri 26

Oleum rhodi lab.
Oleum rosarum 26
Oleum rutae 26
Oleum rutaenum 26
Oleum scorpionum 26
Oleum sinapi 26
Oleum spicae 26
Oleum spiriti juniperi 26
Oleum verbasci 26
Oleum violarum 26
Oleum vulpinum 26
Olibanum 2
onorum vö. ol.
Opium 2
opopona vö. gumi
Opoponacos p.
ophtalmici vö. ung.
orientalis vö. boli
Origanum 8
Ossa de corde cervi B.
Oximel aqullitum 5

palanithriae vö. flor.
Panos cidonior cu mello 1
papanorum album vö. sem.
papaveris albi vö. sem.
paradisi vö. grana
Passula minor 3
pastaniarum vö. sem.
pectoralis vö. syr., ung.
peloniae vö. flor.
pepihemate cordis vö. sp.
persicorum vö. flor., cons.
petonie vö. syr.
philicis vö. rad.
Philonum romanum 5
philipendula vö. rad.
philosophorum vö. ol.
piccarum vö. aqua
Pilula capitales p.
Pilula ruffi pestilantiat 23
Pilula stomachales 23
Pninia 3
Piper album 21
Piper Longum 22, B.
Piper nigrum 22
Pistacia 3
plataria vö. flor.
plumosum vö. alumen
poenia vö. cons.
popoliorum vö. ung.
Portulacha 8, vö. sem.
Prep. anacardi 3
Prep. bolus armeni 23
Prep. carabi 23
Prep. chalips 23
Prep. cinobrium 23
Prep. corali rubri 23
Prep. coriandrum 24
Prep. cornum cerci 23
Prep. granati 23
Prep. haematitis lapis 23
Prep. hyacinthi 23
Prep. lapis alabastrum 23
Prep. lapidis magnesii 23
Prep. lapidis margarita 23
Prep. aculi cancri 23
Prep. rubini 23
Prep. sapphiri 23
Prep. scinae 23, vö. pulv.
Prep. spodium 23
Prep. troschisci de vipera 23
Prep. tutia 23
primula veris vö. cons.
prusci vö. rad.
Prunella 8
psily vö. sem.
Pulmo vulpis 4
Pulpa rosarum p.
Pulpa tamarnadorum 5
pumica vö. flor.
pumicis vö. lap.
Pulvis capitalis 23
Pulvis contra fluxum mulyeris 16
Pulvis curcumae 24
Pulvis matrionis 23
Pulvis rubri pannonici 15, 23
Pulvis scinae vö. pp.
Pulvis stomacalis 17
Pulvis trochiscoly alhandali 23
Pyrethtum 16, vö. ol.

querci vö. fol.

Rabarbari p.
Radicis abrodani 26
Radicis absinthi 26
Radicis acetosa 6
Radicis acholi 26
Radicis althae 26
Radicis angelicae 26
Radicis apiy 26
Radicis aronis 26
Radicis aristolochi longi 26
Radicis aristolochi rotundi 26
Radicis asparagi 8, B.

Radicis azary 8
Radicis bardana 6
Radicis betonica 6
Radicis boraginis 6
Radicis brionia 6
Radicis brucci B.
Radicis buglossi 6
Radicis carlina 6
Radicis chelidonia 6
Radicis chriophilata 6
Radicis cicory 1, 8
Radicis cinoglossae 6
Radicis contra feruventum p.
Radicis cucumer 6
Radicis cucumer asanini 6
Radicis doronicum 6
Radicis ebuli 6
Radicis elebri albi 6
Radicis elebri nigri 6
Radicis entianae 6
Radicis enulae 6
Radicis eringiae 6
Radicis esula 6
Radicis farfara 6
Radicis foeniculi 6
Radicis fontianum 6
Radicis glycyrhiza 8
Radicis ireos 21
Radicis peptoni albi 6
Radicis philicis 6, 8
Radicis philipendula 6, 8
Radicis prusci 6
Radicis thoronica rom. 21
rapae albae vö. sem.
raparum vö. sem.
rapsani vö. sem.
reados vö. flor.
Rebarbarum 25, p.
rhodi vö. ol.
ribium vö. syr., rob.
ricini vö. sem.
Rob. juniperum 1
Rob. nucum 5
Rob. ribium 1
rodiae vö. lig.
Roptia dianororum 5
Roris marini 8
rosarum vö. cons., pulp., syr., ol., spirt., ung., julep., flor., mell
rosis siccis vö. syr.
Rotula rubra 4
Rubinus B.
rubra vö. rotula
robri vö. cholara
rubri pannonici vö. pulv., coralo., benn
rubrum potabile vö. ung.
rubrum vö. sandalum
ruffi pestilantiat vö. pil.
Ruta 8, vö. sem.
rutaenum sö. ol.

Saccharum B.
Saccharum album B.
Saccharum chanari 26
Sal. absinthi 26
Sal. armeniaci 4, B.
Sal. citri p.
Sal. conus 4
Sal. gemma 4
Sal. nitrum 4, 26
Salis nitri p.
Salvia 8, vö. flor.
sambuci vö. flor.
sanctum vö. lign.
sanae vö. folia
Sandalum album p., 20. B.
Sandalum citrinum 20
Sandalum rubrum 20, p.
Sandaraca 2
Sandaracum B.
Saniculum 9
Sanquis draconis 2, B.
Santali citrini B.
Saphira 8
sarracenica vö. cons.
Sarapus 1
Sasaparilla, Sarsaparilla B, 10
sapphiri vö. pprat.
saxifragiae vö. sem.
Scabiosa 10, vö. flor, cons.
Scamonea B.
Scamonum 25
scinae pprat vö. pulv.
Scoria ferri 2
Schordeum 10
shariolae vö. sem.
Scolopendria 10
scorpionum vö. ol.
Sebeston 3, B.
Semen acetosa 24
Semen agnicasti 24
Semen alchachengi 24
Semen althae 24
Semen amoni 24

Semen amigdalorum p.
Semen amios 24
Semen angelici 14, 24
Semen apy 24
Semen aquiliay 24
Semen asparagus 24
Semen berberorum 24
Semen bombaci 24
Semen brusci
Semen cardanii 24
Semen cardinaria 24
Semen cardi benedicti 24
Semen carvi 24
Semen cidoniorum 24
Semen cinae 24
Semen citri 24
Semen citruly 24
Semen coriandrum pprat. 24
Semen corvinum 26
Semen cucumeris 24
Semen cucurbitae 24
Semen cumini 24
Semen erucae 24
Semen endinae 24
Semen fabarum 24
Semen feni greci B.
Semen foeniculu 24
Semen formentini 24
Semen fracimi B.
Semen fraxini 24, B.
Semen fumarum 24
Semen genisti 20
Semen gonizie p.
Semen graeci 24
Semen hioscimi 24
Semen lactucae 24
Semen lenystici 24
Semen ligni casti B.
Semen lini 24
Semen majorannae 24
Semen malvae 24
Semen melium solis 24
Semen mellonum 24
Semen mesfiiflorum 24
Semen milesolis 17
Semen mirabulanorum a.
Semen mirabulorum p.
Semen mirtilorum 24
Semen nasturcy 24
Semen nigella 24
Semen nuclei porfici 24
Semen papanorum album 24
Semen papaveri albi 24
Semen pastaniarum 24
Semen petrosellini 24
Semen psily 24
Semen portulacae 24
Semen rapae albae 24
Semen raparum 24
Semen rapsani 24
Semen ricini 24
Semen rutae 24
Semen saxifragae 24
Semen schariolae 17, 24
Semen sirolios 24
Semen staphisagriae 24
Semen sumachi 24
Semen tanci cretici 24
Semen urticarie 15
senae vö. folia
seraphini vö. gumi
Serici crudi B.
Serpillum 10
siccatum vö. berberos
Siliqua 3
sinapi vö. ol.
sirolius vö. sem.
smiris vö. lap.
Sorcocollum 2
Species aromatici rosalis 23
Species benedicti laxativum 23
Species cordoalis imperat. 23
Species diairtos 23
Species diambra 23
Species diachomin 23
Species diamoschi dulcis 23
Species diairtos 23
Species dianysi 23
Species dianthos 23
Species diaphonidi 23
Species diatragacandi frigidi 23
Species dyaentrion sandato 23
Species dyaorhaniconis 23
Species dyaronthonis alboris 23
Species dyapheniconis 23
Species dyaturbiticum rahbarb. 23
Species dyaxilo aloes 23
Species eloscopi 23
Species gemmis frigidi 23
Species hyacinthus 23
Species hyerae simplicis 23
Species hytontribontis 23
Species imperatoris 23
Species latificon rafis 23
Species liberantis 23
Species lytontribontis 23

Species pepithemate cordis 23
Species succo rosarum 23
Sperma ceti 4, p.
Spica indica 25, p.
spicae lo, vö. ol.
Spiritus fragorum lab.
Spiritus nitri 14
Spiritus rosarum 26
Spiritus tartari dest. 26
spleneticum vö. empl., ung.
Spodium 4, 23, B.
spongia vö. lap.
Squilla 4
Squinantum 25, p.
stachoris vö. flor.
steora vö. gummi
Stinci marini 4, B.
stomachalis vö. pulv., ung.
Storax calaminta 2
Storax liquida 2, B, 26
sublimati vö. mercur
succo acet. vö. syr.
succini vö. aqua
Succinum album 2
Succinum citrinum 2
Succus liquiritia 3
Sulfur citrinum 4, p.
Sulfuris B.
sulfuris vö. flor, loch de pulmon
sumachi vö. sem.
Syrupus aurantiorum 5
Syrupus cerasor acidor 1
Syrupus coralor 1
Syrupus de rosis siccis 5
Syrupus de pomis 5
Syrupus de succo acet. 1.
Syrupus ex succo fragorum 1.
Syrupus flor persicor lab.
Syrupus hellebori montan 1.
Syrupus jellequirit 1.
Syrupus granatorum 26
Syrupus mirting 5
Syrupus pectoris 1, 5
Syrupus pectoralis 5, p.
Syrupus petonie 1
Syrupus ribium 5, p.
Syrupus violarum 1
Syrupus vomitivum 1

tacahamacis vö. gumi
tamarind vö. pulp.
tanci cretici vö. sem.
taramachata vö. gum.
Terebenthini B.
Terra sigillata 3, 16, p.
tilia vö. flor.
thamarasici vö. lign.
Theriaca comis 5
Thimiama B.
thoronica vö. rad.
thoscani episcopi vö. elect.
Tormentilla 10
Tragacanthi 2
trapiscata vö. agaricus
transmarina vö. mumia
Trippoli B.
Trochisci pp. 23
Trochisci alchegengii 23
Trochisci de vipera pprat. 23
Trochisci rupatorium 23
Tutia alexandrica B.
Tutia prepar. 23
Turbit 25, p., B.

Unguentum album 26
Unguentum aegypt 26
Unguentum agrippae 26
Unguentum album 26
Unguentum althae 26
Unguentum anatini 26
Unguentum aragonis 26
Unguentum comitissae 26
Unguentum noricum 26
Unguentum ophtalmici 26
Unguentum pectorale 26
Unguentum popoliorum 26
Unguentum refrigidans galeni 26
Unguentum rosarum 26
Unguentum rubrum potabile 26
Unguentum speleticum 26, p.
Unguentum stomachale 26
Unguentum tinararum 26
ursi vö. ax.
urticaria vö. sem.
usti vö. alumen
Uvularia 11

Verbascum 11, vö. ol.
Vernina 11
Veronica 11
Violaria 11
violarum vö. flor., cons., ol.
Viridis aeris 4, B.
Visti quercini 20
vitis vö. folia
Vitriolum album 4, B.

Vitriolum viridae 4
Vitrum antimoniy B.
vivum vö. argent.
vomitivum vö. syr.
vulpinum vö. ol.
vulpis vö. pulmo

Zedoriae B.
Zingiber cond, 1. B., 22

RÖVIDÍTÉSEK

ap	—	apotheca vö. p
ax.	—	axungia, zsíros kenőcs
bac.	—	bacca, bogyó (termés)
B	—	Bécsből 1650-ben az új patikus által hozott gyógyszerek
cond.	—	condita, cukrozott készítmény
conf.	—	confectio, cukorbevonattal ellátott készítmény
cons.	—	conserva, (cukorral) tartósított készitmény
cort.	—	cortex, kéreg
dest.	—	destillatum
elect.	—	electarium
extr.	—	extractum. (vizes) kivonat
flor.	—	flores, virág
fr.	—	fructus, gyümölcs, termés
gum(i)	—	gummi, gyanta, mézga
herb.	—	herba, szár, levél
lab.	—	laboratórium
lap.	—	lapis, kő
lig.	—	lignum, fa
ol.	—	oleum, olaj
p.	—	az apothecaban számozatlan polcon lévő gyógyszerek
pprt.	—	preparata, készítmény
pulv.	—	pulver, por
rad.	—	radix, gyökér
rob.	—	rob, roboratum, boros kivonat
sal.	—	sal, só
sem.	—	semina, mag
sicc.	—	siccum, szárított
simpl.	—	simplices, egyszerű gyógyszer (nem összetett)
sp.	—	species
spirt.	—	spiritus, szeszes kivonat
syr.	—	syrupus, szirup
ung.	—	unguentum, kenőcs

SÚLYOK, MENNYISÉGEK

Lib.	—	libra vagy font, azaz 419,9 gramm
Man.	—	manipulus vagy marék, azaz 1/2 uncia = 17,5 gramm
Un.	—	uncia, azaz 35,0 gramm
N. a.	—	non acceptatur = nem elfogadott
N. c.	—	nihil continet = nem tartalmaz semmit

MAGDA, SZ. TÓTH, D.Pharm.
H—9700 Szombathely
Széll Kálmán u. 11.

SUMMARY

The inventory of the Pharmacy in Gyulafehérvár (Alba Julia) was carried out in the name of II. George Rákóczy, the Prince of Transsylvania in 28th December 1650. The inventory list has been preserved in the collections of the Hungarian Transsylvanian Museum Society, Kolozsvár, due to the generosity of the pharmacist and historician Dr. Ágoston Ötvös. The document belongs now — with the whole manuscript collection of the Transsylvanian Museum Society — to the State Archives of Roumania.

The inventory is of special importance due to its supposed connection with the XVIth century medical practice documented by the six volumes of the „*Ars medica*" (Gyulafehérvár, cca 1570), written by Georg Lencsés, a possible organizer of the first pharmacy of the prince there. The Ars medica and the inventory have been compiled in Latin and Hungarian language according to European standards and reflects the level of medical science and practice in Transsylvania in XVIth century.

The inventory consists of a list containing pharmaceutical instruments, furniture and materia medica: 737 different positions of drugs, chemical substances etc. preserved in ca. 800 jars. There is only one drug of human origin, 29 drugs are of animal origin, 36 of mineral and 427 of plant origin. 238 positions are composita. The inventory comity refused to accept 259 positions.

The total amount of the materia medica weightened during the inventory was 138.302,5 gr., i.e. about 140 kg.